

Lydia Oto Muñoz.

De dochter van María en José.

Opgenomen in hun huis in calle Monzón in juni 1990.

Vele gesprekken aan vooraf gegaan over vroeger, over gebruiksvoorwerpen die nu verdwenen zijn, een verloren cultuur. Met haar meegeweest naar het land van haar en haar man in Alcolea: grote rijstvelden. Terreinen die herverkaveld zijn door de overheid en verkocht tegen een afbetalingsregeling, waardoor armere bewoners ook grondbezitters kunnen zijn.

H: Hoe oud ben je.

L: 36.

H: Kun je iets over je jeugd vertellen, je schooltijd en zo?

L: Over m'n jeugd.. die is heel goed geweest.. Naar school ben ik vanaf dat je gaat, 4 jaar tot m'n 14e geweest.. dat was verplicht.. Met vrienden en vriendinnen ging het goed.. we waren in deze straat met veel jongens en meisjes van dezelfde leeftijd.. en we riepen elkaar als we naar school gingen.. We speelden heel veel. We hebben het heel goed gehad, en we hadden veel vrienden en vriendinnen. Het was anders dan vroeger, wij speelden heel veel. Hier in de straat, die er toen heel anders uitzag. Er liep toen een irrigatiekanaal langs, de huizen aan de overkant waren er toen nog niet, en daar liep een groot irrigatie kanaal, en in de zomer baadden we daar allemaal in, gingen we daar zwemmen. Er waren twee bruggetjes, en er stonden bomen. Er stond hier een vijgenboom en door het raam kon je de vijgen plukken. In de zomer als de vrouwen de was in het kanaal deden, want ze wisten in het kanaal, dan werd er bij de brug een soort van schot in het kanaal geplaatst en dan hadden we iets van een zwembad, waar we zwommen. De vaders die zorgden ervoor dat het kanaal altijd schoonbleef, want er dreef wel eens hout in of ander afval, en zij hielden het schoon. Het water was dus behoorlijk zuiver.. en wij baadden daar allemaal. We zijn er ook allemaal wel eens ingevallen. Onze moeders letten op ons en vaak moesten ze ons onder een brug vandaan vissen, want wij waren toen nog klein, een jaar of 4. En er kwamen ook veel mensen uit Cataluña, en wij gingen ook mee naar het land, als er alfal geraapt moest worden, dan gingen we heel vroeg. En we gingen ook zwemmen in de rivier. De rivier veranderde toen nog, dus soms bleven we hier, en andere keren gingen we de kant van Alcolea op. Daar kwamen ook de kinderen uit Alcolea en je raakte met ze bevriend, en fin. We vermaakten ons behoorlijk, en daarna weer terug naar school. In de zomer, er was in die tijd nog niet zoveel fruit, dan ging je met de alfal helpen, of suikerbieten esclarecer, schoonmaken.

Vanaf een jaar of 12, was dat. Voor die tijd speelde ik veel op straat, met poppen en zo, maar dat herinner je je slechter, want de dingen vanaf 12 jaar kun je je beter herinneren. En dan gingen we de ouders op het land helpen, of het fruit esclarecer. En om op te schieten kwamen vriendinnen helpen en dan gingen wij weer die ouders helpen. Want als er geïrrigeerd werd kon je niet het land op en dan ging je naar ander land. Want het werk moest snel gedaan worden. We vertrokken dan al vroeg, om 6 uur 's morgens. En we hielden dan om tien uur op, want dan werd het te heet, want dit werk moet in de koelte gedaan worden, en als we hiermee ophielden, gingen we baden in de rivier. Dus we vermaakten ons heel veel.

M'n dochters kunnen zich niet voorstellen hoe het er hier heeft uitgezien, dat hier een irrigatiekanaal is geweest, en ook bij het kerkhof en daar was die behoorlijk diep. Al die straten hebben ze aangelegd toen ik 14 was, daarna zag het er dus heel anders uit. Want ze hebben de kranen in '70 aangelegd, dat was toen ze de straten maakten en ik was dus zo'n 14 jaar. En er stonden pruimenbomen, het was hier heel mooi. En verderop stond een chopra, de hele straat lag in de schaduw, het was er heel mooi. Ik heb nog foto's waarop m'n zus in het kanaal zwemt, ik zal je ze eens laten zien. Het was er behoorlijk diep, het water zou nu tot m'n middel komen. En we hadden toen geen badpakken he, we zwommen in een hemdje. Jongens en meisjes samen, we waren nog klein.

Op school niet, toen ik naar school ging, anders dan niet, gingen de mannen en de vrouwen apart. Toen ik naar school ging, je kent de school van Albalate, die was toen precies hetzelfde. De benedenverdieping was wat anders. De jongens en de meisjes gingen door een andere deur naar binnen. De enige klas waar jongens en meisjes samenzaten was de eerste, als je vier jaar was, los parbulos. Daarna gingen de jongens naar boven, zij hadden meesters, en wij hadden juffrouwen. En spelen ging ook apart. Wij meisjes speelden aan de straatkant, de jongens aan de achterkant. Na de schooltijd deed je wel dingen samen, en het ging ook al meer veranderen, maar aparte klassen.

Maar je deed wel alles samen, ook naar het feest of uitgaan deed je met vrienden en vriendinnen.

Samen naar school etc.

Ik heb me goed geamuseerd, en je ging wel naar het land, maar je ging met z'n allen en dan was het leuk. We reisden niet zoals nu, maar niemand deed dat, dus was alles goed.

H: En de kerk?

L: Hetzelfde. We gingen naar de mis, alle zondagen en naar catechesatie, catecismo, en daarna ter communie. Dat moesten we. En zondags naar de mis en behalve dat je moest, dat je er iets leerde was het ook een manier.. tegenwoordig gaan mensen samen tennissen of sporten, maar dat was er toen niet. En je organiseerde dan dat je met een paar vriendinnen 's morgens naar de mis ging, en daarna wandelen en dan 's middags naar de film. De moisen vertelde.. alle films.. de gewone films uit die tijd werden vertoond, zoals het Imperio Romano, die herinner ik me nog. Normale zaken dus, geen dingen over de kerk of zo. Iedere zondag hadden we film en de volgende dag weer naar school. Zo verliep ons leven, normaal.

H: Kun jij je iets van de hongerjaren herinneren?

L: Toen ik geboren werd waren m'n ouders al wat ouder en waren de hongerjaren al voorbij. De overvloed van nu bestond niet, maar ik heb altijd gewoon maaltijden gegeten. Honger, nee. Over het algemeen hadden we thuis alles, chocolade, en koekjes.. alles. En kleding, hetzelfde. Niet zoals nu dat je dertig jurken hebt of zo, maar drie of vier had m'n moeder wel voor ons gemaakt. Maar dat was ook nodig, want op de feesten van de kerk moest je je speciaal aankleden. Maar je had een door de weekse jurk, en een voor de zondag. Nee, ik heb geen armoede gezien met eten, of kleding of schoenen, nee. Niet in de overvloed van tegenwoordig. En het scheelt ook dat we maar met twee kinderen thuis waren. Dat zie je nu ook nog, met eten niet, maar met extra uitgaven, dat kun je makkelijker doen met twee, dan wanneer je vier kinderen hebt.

Nee, ik heb ruim van alles gekregen, voor zover mogelijk.

H: Voor over mogelijk. Was het bijvoorbeeld mogelijk dat je naar de middelbare school ging?

L: Pues... dat is het enige wat ik niet heb kunnen doen, bijvoorbeeld studeren. Dat is een van de weinige dingen die ik nog had willen hebben, een carrera, een opleiding. Het was niet iets dat echt onmogelijk was... maar uiteindelijk was het niet mogelijk. Want de beurzen die er toen net zoals nu waren, die werden alleen verstrekt aan mensen die bij het regime hoorden, dit staat buiten kijf. Als je niet bij het regime behoorde, veronderstel ik, dat dat een veel grotere sacrificio, opoffering kostte. Misschien is 't tegenwoordig wat makkelijker, nu, tegenwoordig. Welke ouder ook zegt: 'ik wil dat m'n kinderen gaan studeren', ook al ben je tegen het bewind, dan kan dat, en wel makkelijker dan vroeger omdat er transportmiddelen zijn. Vroeger kon je niet iedere dag bijvoorbeeld naar Monzón gaan. Dan moest je ze intern op een school doen, gedurende een hele week en met een minimum van een trimester, het ging van trimester tot trimester. Bijvoorbeeld van september tot kerst kon je niet terug naar huis keren, dan moest je in Huesca blijven, intern op school. Zij die het konden betalen, met of zonder beurs, die deed het, de anderen werden aan hun lot overgelaten, al aire libre. Het was voor de ouders toch al een hele opoffering. Ik ben alle jaren naar school geweest, maar er zijn er genoeg die de jaren niet volmaakten, want die moesten de ouders helpen. Ik heb alle klassen wel afgemaakt, tot m'n 14e jaar. Dat was toen net als nu verplicht. En na m'n 14e zou ik intern in een centrum moeten, maar daar was geen geld voor. Er was geld voor school en eten en drinken, maar meer niet. Maar nu zou ik misschien wel kunnen gaan, iedere dag heen en weer naar Monzón, maar toen was dat nog niet. En m'n zus ook niet. Zij ging net als ik naar school en daarna ging ze meteen, er waren een paar vrouwen die in de confektie werkten, en zij ging ook naaien. En ik ging naar het land, tot er een meneer kwam, die ook uit Albalate kwam, en die begon iets als confektie, maar met leer. Hij was gespecialiseerd in leer, want om leer te naaien moet je sterker zijn, nietwaar. En daarna, ik was 15 of 16 jaar, toen ik daar bij hem begon te werken. En daarna, heb ik vele jaren, 8 jaar, in dezelfde werkplaats gewerkt, totdat deze man met pensioen ging. En na die 8 jaar, toen die meneer met pensioen ging, toen bestond die fabriek hier beneden al, en m'n zus werkte daar al. Ik niet want ik werkte in die andere en om te veranderen, het werk was zo anders. En ik woonde in dit huis totdat ik, totdat ik trouwde, totdat ik trouwde ging ik ook naar de fabriek, totdat ik werkloos werd. Toen ging ik in Alcolea wonen. Maar toen ik daar werkloos was, kwam die meneer van de andere fabriek, die riep ons bij zich en nam ons in dienst, en daarna trouwden we en alles. En daar heb ik 9 jaar gewerkt. 9 jaar heb ik daar gewerkt, en toen ze hem sloten had ik al werk in die andere, en ik zal daar blijven werken, als het kan, tot ik met pensioen ga.

H: Heb je zonder onderbreking gewerkt?

L: Nee, toen ik hier beneden ging werken was ik al getrouwd, maar toen was m'n dochter al 2 jaar. Daarna kreeg ik Nieves en toen had ik drie maanden zwangerschapsverlof, het waren 90 dagen. Ja, drie maanden gaven ze je na de bevalling. Voor de bevalling niet.. als je zwangerschap niet zo goed zo goed verliep kon je met een bewijs van de dokter minder werken, maar dat was dus afhankelijk van de omstandigheden. En als alles goed ging rekende

je ongeveer een week voor je bevalling uit, dat je niet meer hoefde te werken, maar er waren vrouwen die stopten met werken en de volgende dag bevielen. Maar vamos, een week voor die tijd kon je stoppen, en daarna had je drie maanden om de meisjes te verzorgen. Daarna laat ik ze thuis, ik had een schoonzusje dat jong was en dat hielp me ze te voeden op de goede tijden, en ik ging weer naar m'n werk. Toen ik van haar zwanger was, 't zelfde. Die ene week, en daarna nog drie maanden. Afhankelijk van de tijd, want als het vakantietijd was, dan had je tot 4 maanden, dat was dus afhankelijk van de tijd.

H: Hoe hebben jullie het met de kinderen gedaan, want je man werkte op het land, en jij in de fabriek?

L: In het begin hielp de grootmoeder. De grootmoeder, als ze opstond had ik de dingen al klaargemaakt, zodat ze ze hen kon geven, en m'n man hielp ook want die werkte op het land en daar zijn geen vaste uren, bijvoorbeeld met de oogst bij de een en dan bij de ander, daartussendoor had hij tijd en dan hielp m'n schoonzus ook nog mee. En toen Nieves twee jaar was ging ze naar de creche, en zij ook. En de creche had uren die aansloten op het werk. Als ik ze om half een ging halen had ik het eten al klaar en gaf ik ze te eten, en om half drie bracht ik ze weer, het was vlak bij huis dus veel tijd kostte dat niet en daar bleven ze tot ik klaar was.

De creche was niet duur en we betaalden per maand, iets van 1500 pesetas in het begin. Ik verdiende toen al een basisloon van 50 of meer. En daar bleven ze tot ze naar school gingen, neen het was niet duur. Want zou ik iemand thuisgenomen hebben om de kinderen te verzorgen, dan zou ik daaraan m'n hele salaris moeten uitgeven. Af en toe, is het goed, alleen al om het feit dat je je arbeidsplaats niet verliest, en nu heb je meer mogelijkheden, het is niet om rijk te worden, want dat is niet zo, maar heb je meer om over te beschikken. Ik ben gaan werken, we kochten de gronden, die etage hier in Albalate.

H: Ook met jouw geld?

L: Si, die hebben we gekocht toen we getrouwd waren begrijp je.

H: Je man alleen zou die niet gekocht kunnen hebben?

L: Als wij alleen van het land, los campos zouden hebben moeten leven, zoals menige andere familie, zonder mijn hulp.. zouden we iets meer gehad hebben, want iets meer (dan het bestaansminimum) heb je altijd, in ieder normaal gezin. Maar wat er gebeurt met de landarbeiders, maandelijks komt er een salaris binnen van 50, 60, 70 of 80 duizend pesetas, dat is wat je min of meer uitgeeft aan eten en aan de kleding van jouw en je dochters, zo ongeveer, en dus als de oogsten slecht of goed of normaal, maar vooral slecht zijn, dan zijn de inkomsten van de oogst genoeg om de oogstkosten te dekken en blijft er weinig over, en nu kunnen we, ook met mucho sacrificio, opoffering, iets extras investeren, zoals bijvoorbeeld deze etgage kopen. Deze kochten we toen zij zo'n 2 jaar was. En toen kochten we gelijktijdig een stuk land in Alcolea, goed, en dat kunnen we alleen met de twee salarissen doen, dat ligt dan binnen de mogelijkheden, en daarom zal ik ook nooit ophouden met werken en zo gaat het goed met ons, want zo is het altijd, als er 2 salarissen in hetzelfde huis binnenkomen, kun je altijd wat meer doen. Dit is wat ik zal blijven doen.

H: Is dat ook een reden dat je man jouw uitverkoren heeft, omdat je zo'n harde werkster bent?

L: Nee, of ik denk niet dat dat een reden is geweest.

Belangrijker is dat we ons toen meer begonnen te bewegen, omdat

er meer transportmogelijkheden waren ging je meer om met jongens en meisjes uit andere dorpen, met jongens uit Belver of uit Alcolea. Als je elkaar aardig vond en verkering kreeg was het meer omdat je elkaar aardig vond, dan om het werk. Ik ging toen wel al uit werken, maar ik geloof dat het voor hem 't zelfde zou zijn als ik niet had gewerkt, je gaat dat pas later de voordelen van het werk zien, dan ga je er pas over praten.

Eerst wordt je verliefd, maar om verder te gaan, dat is een andere zaak.

H: En jij stelde ook je eisen?

L: Si. Hij werkte ook, net als ik. Maar veel mensen hielden op met werken, nou ja, veel. Sommigen hielden op met werken, maar als je ziet hoe de dingen lopen, dan komt er een moment dat het niet goed uitkomt om op te houden met werken. Je ziet dat je iets meer kan uitgeven en bovendien bevalt het werk me erg goed en wilde ik niet de baan verliezen die ik had en nu nu, omdat ik nog nooit thuis gebleven ben, en de kinderen kunnen zichzelf nu redden, ze kunnen zich wassen en aankleden en de haren kammen, ze zijn nu wat ouder, iedere dag worden ze wat ouder en ze zullen me steeds minder nodig hebben, en schoonmaken en het huishouden doen kun je op dezelfde manier doen, en behalve dat het economisch goed uitkomt dat ik werk, bevalt het me goed om buitenshuis te werken. Je bent in een omgeving met andere mensen aan het werk, dat is een stimulans, en het werk bevalt me bovendien goed, want iedere dag zijn er dingen die je perfectioneert, het is nooit hetzelfde, het zijn heel erg moderne dingen, weet je, in één woord: het bevalt me. Dat is het belangrijkste, het bevalt me.

H: Maar je hebt er dus altijd bij gewerkt?

L: Si, vanaf m'n 15e jaar begon ik, toen leerde die meneer me het beroep, en daarna begon ik te knippen, dat werd me ook geleerd, ik ging werken en leerde tezelfdertijd (patronen) knippen. En zo is het altijd geweest. Niet altijd, want toen ik veel kleiner was, alle vrouwen naaiden, buiten, in de straat, en ik, als ik begon te naaien dan had ik er al snel geen geduld meer voor. M'n vader zegt nog wel eens, vroeger. Maar later ga je het leuker vinden en ga je er wat mee verdienen.

H: Sedert wanneer verdien je geld.

L: In het begin betaalden ze ons niet, want ze leerden ons, dus ik denk vanaf m'n 16e, maar heel erg weinig, en het ging in etappes. Als je 18 jaar was verdiende je minder dan iemand van 25 jaar, pues si, in etappes, vanaf je 16e zo ongeveer.

H: Voor wie was het geld dat je verdiende?

L: Voor thuis, ik gaf het aan m'n moeder en zij kocht de dingen die nodig waren in huis, zoals de meubelen, of zo en voor kleding, en zo.

Ik gaf al het geld aan m'n moeder, ze betaalden me per week, en m'n zus deed precies hetzelfde. En we hadden koeien en land, en we kochten niet zoveel dingen als nu. Want nu, zo'n grote markt. We kochten toen bijvoorbeeld geen meloenen in de maand mei, maar we wachtten tot het hun tijd was. Bueno, een serie dingen, omdat m'n moeder kippen had, pues, eieren, melk en omdat we aardappelen hadden, moesten we alleen het vlees kopen, net zoals nu. En toen met het geld kocht ze een laken voor de een, of een laken voor de ander, of een deken. En zo kwam onze uitzet min of meer tot stand.

H: Het was min of meer normaal dat men vanaf 14 jaar ging werken, niet langer naar school ging?

L: Er waren er wel die verder leerden, of omdat de ouders het

konden betalen, of met een beurs. Maar het was een sacrificio, de studie, voor de ouders. Maar de meerderheid van je vriendinnen gingen niet meer naar school, misschien 2 of drie, maar we waren zo ongeveer gelijk. We gingen naar dezelfde werkplaatsen, en anderen gingen in een dienstje in Cataluña of Zaragoza. Zij gingen niet zoals m'n moeder in een dienstje was, maar ze gingen meer naar daar waar de toeristen waren, in hotels, tijdelijk, en dat soort dingen. Maar voor m'n ouders was dat niet nodig, want we hadden allemaal te eten, voor caprichos zou dat nodig zijn, maar voor ons onderhoud niet. Maar er waren veel mensen, die ze ergens heen stuurden om te dienen, schoon te maken, of naar scholen om af te wassen of schoon te maken, en ook naar de huizen van de señoras die hier de zomer kwamen doorbrengen om schoon te maken. Maar om een dienstje te nemen, nee, zo behoeftig waren m'n ouders niet. Je hielp ze af en toe op het land, eten, en voor de andere dingen was daar het werk.

H: Praatten jullie hierover in huis, over de necesidades, de behoeften?

L: Claro, ik herinner me dat ik van alles wilde hebben, als je 14 jaar bent wil je alles wat er maar is, en toen zeiden m'n ouders dat dat niet kon. Je eet wat er van het land komt en je kleepte je, zonder luxe, ook omdat die niet bestond. En daarna kwamen al vrij snel de ateliers en ging ik werken.

H: Maar van jongs af aan hadden jullie je verantwoordelijkheden thuis en wisten jullie..

L: Ah, si, si.. Als ik bijvoorbeeld m'n ouders om kleding vroeg, dan zeiden ze: "je moet wachten tot na de opbrengst van de suikerbietenoogst," of "je moet wachten totdat ze ons deze maand de melk betaald hebben," of zoiets, "en dan zullen we zien of er iets over blijft om daaraan te besteden". Er was geen andere oplossing dan het zo te doen, maar ze vertelden hoe de zaken ervoor stonden. Als er te eten was, konden we allemaal eten, was er niets, dan aten we geen van allen. Dat werd allemaal openlijk gedaan, er waren geen geheimen voor ons. No, no, alles wat er in huis was wisten we, zo was het en niet anders. Er was geen gebrek, maar ik had bijvoorbeeld vriendinnen die graag uitgingen en m'n ouders hielden daar niet van, dus, ging ik niet uit. Ik bleef thuis en het leefde gewoon voort, como te sirve, zoals het zich aandient, zoals het je goeddukt (?) Ik ging gewoon uit werken, in de zomer hadden we vakantie, en dan gingen we met ons allen van het atelier, gingen we naar Sevilla, naar San Sebastian, naar Madrid, o sea, zo reisde je, vier of vijf dagen met vakantie, zoals je wilde. No sé, zo was het leven..

H: Om die reizen te kunnen maken moest je om geld aan je ouders vragen?

L: Si, er waren bijvoorbeeld excursies naar Sevilla van een week en toen zei ik tegen m'n vader, geef me geld om op reis te gaan, o si, pues, zie je, ik heb daarvoor zoveel geld nodig, en m'n vader, ik veronderstel dat ze ook weer niet zoveel verdienden, maar als m'n vader het zich op zo'n moment kon permitteren, gaf hij me geld en liet me gaan, y eso punto.

H: Dus eerst ging al het geld dat je verdiende naar de familie, en als er wat overbleef..

L: Exacto, ik ging wanneer ik kon gaan en dan was het: "hier heb je het geld." Totdat ik trouwde heb ik steeds m'n salaris afgedragen, aan hun. En had ik wat nodig dan vroeg ik erom, voor dit, of voor dat. Maar altijd aan hen, nooit hield ik geld voor mezelf. Dat was ook goed, want zij leerden me altijd, jaseker is

dat goed, ik droeg bijvoorbeeld m'n geld af en m'n vader zei: 'de tal cosa y todo, alles is voor iedereen'. En toen voor m'n zus, van de twee salarissen die we verdienden dingen werden gekocht, want zij trouwde eerder dan ik, we ontvingen altijd hetzelfde, er was geen onderscheid tussen de een of de ander, we waren allemaal gelijk. Allebei op onze eigen plaats, maar alles was gelijk, si. Zo ging het altijd, je hield geen extra geld voor jezelf, maar altijd aan je ouders, die het beheerden en die je vroeg of ze je iets gaven als je op een bepaald moment iets moest betalen of zo, en verder niets.

H: En als er bijvoorbeeld problemen waren vertelden ze jullie dat?

L: Si, altijd. Ik herinner me dat ze zeiden, nu kan het niet, want nu moeten we de contributie betalen, of moeten we een stuk grond beplanten, we moesten altijd voor het land contributie betalen, we moesten het betalen. Todo, alles in huis was van ons tweeen, er werd verdeeld over ons tweeen en verder niets, no, no, no, de individualidad nada, niets individueels. Alles was voor iedereen, totdat ik trouwde. Toen was alles voor m'n man en mij, en voor de dochters nu, eso fue.

H: Wat betekent de kerk voor jou?

L: De kerk. Dat is een zaak binnen datgeen ze je leren, van naar school gaan en praktizeren, want als je naar school gaat practicas, praktiseer je, heb je er veel meer mee te maken, vooral in die jaren, je moest wel communie afleggen, bijvoorbeeld moest ik dat doen. En omdat je veel praktiseert ben je behoorlijk gelovig. Bovendien, in die tijd, doe je het, het is als een norm, no. Zelfs nu nog als je in Alcolea el corpus ziet, wanneer ze met het altaar door de straten trekken, je moet maar eens komen om dat te zien, want hier in Albalate bestaat dat niet meer, vele jaren al, en bovendien is het verschillend. Want, toen ik net getrouwd was, herinner ik me dat ik dat gezien heb toen ze de eerste communie deden en in Albalate had ik dat zo nooit gezien en in Alcolea doen ze dat nog steeds. Bueno, toen de grote feesten van de kerk plaatsvonden, wel, ik ben praktiserend, niet iedere zondag, maar de zondagen dat ik thuis geen werk heb, bueno, als je praktiserend bent is het al om het simpele feit dat je je mooi maakt om naar de mis te gaan, begrijp je. Maar tegenwoordig heb je veel meer kleren om te wassen, veel meer kleren om te strijken voor de maandag, veel meer dingen om voor te bereiden, pues, zijn er veel zondagen, behalve de feestdagen, die veel mooier zijn, de mis is veel mooier, zoals bijvoorbeeld semana santa, en nu el corpus van de communies, bueno, op al die feestdagen van de kerk, wanneer ze de mis veel groter houden, behalve, de zondagen dat ik werk heb, maar op de feestdagen wel, want.. (onderbreking.)

H: De kerk heeft voor jou dus een betekenis, een waarde? Want aan een kant heb je het geloof, aan de andere kant de kerk. Voor jou is dat hetzelfde?

L: No, het is zoals ik je al zei, wanneer je klein bent moet je op school de rozenkrans bidden(?), je moet bidden als je binnenkomt en als je weggaat, dat zijn allemaal dingen die je bijblijven, die je tekenen, die je meeneemt. Dus zijn er dingen, en vooral in de dorpen, die je neemt als een rajataula (?), begrijp je. Wat er gebeurt, jazerker ze gaan naar de mis, maar het zijn meer de ouderen dan de jongeren, begrijp je, en tegenwoordig zie ik het ook niet meer als een verplichting om zondag te gaan, want het kan gebeuren dat je geen van je vriendinnen bij de mis

aantreft als je naar de kerk gaat. Luego, zoals ik al zei, heb je de feesten, en dat is een andere zaak, en verder niet. Verder heeft die, op het moment, geen andere betekenis.

H: En de cura is voor jou..

L: Si, dat is iemand die je kent in het dorp zoals je de onderwijzer kent, of ieder ander, en op het moment dat je een vraag hebt, met alle respect geeft hij je antwoord. Bueno, het is een persoon zoals ieder ander die geen cura is.

H: Hij is ook niet iemand van wie je een afkeer hebt?

L: No, op dit moment niet. Nee, want ik had bijvoorbeeld een goede relatie met de moisen die in Albalate was, ik weet niet of je over hem hebt horen praten?

H: Degene die kort geleden overleden is?

L: Esto, als je die gezien had. Hij ging mee naar de film en gaf je altijd raad als je erom vroeg, hij was een hele normale man. Degene die we in dit dorp hebben, met hem in Alcolea bijvoorbeeld, heb ik geen enkele relatie. Ik zeg hem goeiedag, en wanneer hij me naar de meisjes vraagt, die nu catechisme doen en hij is daar blij over, en we praten dan, hij volgens zijn opvoeding, maar hij in zijn huis en ik in het mijne. Als hij iets nodig heeft, kan hij komen, en als ik iets nodig heb kan ik naar hem toe gaan, want.. in deze relatie niets van afkeer of haat of zo, no. Het is meer een relatie zoals wij nu met elkaar praten, over van alles, maar meer niet.

H: De kerk is voor jou iets dat bestaat, zoals de school bestaat? Zeg ik het zo goed?

L: Si, het is iets wat gewoon bestaat en waarvoor je op bepaalde momenten iets moet doen, en verder niet.

H: Hebben jullie ook over de geschiedenis van de ouders gesproken thuis?

L: Wat hij te zeggen heeft, zijn dingen die behoorlijk bitter zijn, zoals we dat zeggen. We gaven de voorkeur aan andere dingen om over te spreken. Om te zeggen van dit of dat, no, liever niet dit type conversatie, want ik veronderstel dat we er toch niets aan kunnen doen, eso, het is niet dat het me niet interesseerde, maar ik vond het niet aangenaam. Ik zeg het simpel, want het neemt de ziel, el alma, zoals hij zegt, makkelijk in beslag, recoge, je ziet het op die plaats of op een ander gebeuren, overal, maar met de vrouwen, dat is een andere zaak. En ik geloof niet dat noch mijn vader dit graag wilde, dat alles vertellen, want het leven is veel plezieriger, hij ziet het veel gelukkiger, alegre, en er wordt wel eens iets gezegd, pero no, dat bevalt me niet, noch wil ik er iets over horen, hier ga ik aan voorbij, de esto paso.

H: Erover praten wil je niet?

L: No, want een heleboel mensen zijn ouder geworden en het leven gaat verder en veel mensen zijn anders gaan denken, no. Nee, ik denk niet dat het aangenaam is, nee, niet aangenaam maar er moet niet over gesproken worden, en met ons is er niet over gepraat.

H: Maar je kent hun geschiedenis wel?

L: Si, dat zeker wel, maar niet om verder over te praten of iets te doen. Dat is een gesloten geest, un mente cerrado, het is gebeurd en laten we vooruit gaan en niet terugkijken wat er in het verleden, la memoria, gebeurd is, in de herinnering leeft.

H: Vanaf wanneer ken je de geschiedenis van je ouders zo ongeveer?

L: Ik weet het niet, waarschijnlijk toen ik 15 of 16 jaar was, toen was het toen m'n ooms ruzie kregen met m'n moeder om de

gronden en die dingen, en het was toen dat ik hoorde wat er gebeurd was, toen vernam ik het. Maar ik wil niet om het een noch het ander dat m'n moeder me er iets over vertelt. Ze voelde zich, ze voelt zich nu beter maar in het begin na de dood van m'n zus, ze voelt zich nu beter en de dochter is nu wat ouder. Je moet vergeten, vergeten niet, maar vergeten, o sea, het leven gaat nu makkelijker voorbij, want het leven is makkelijker geworden, en dat is de werkelijkheid, en hier is het waar je moet zijn.

H: Vind je het gelukkig om niet in het dorp te wonen? Je kent die geschiedenis, je kent de mensen.

(Einde kant 1, onderbreking)

L: Ja, datgene wat m'n ouders me verteld hebben, maar wat er gebeurt is dit. Je denkt, bueno, je bent nu op een moment dat, wat er gebeurd is is lang geleden, en daar is het, je moet het niet vergeten, maar je moet het ook niet herhalen, er niet iedere dag opnieuw over beginnen. Zoals veel mensen, die bijvoorbeeld uit Frankrijk komen en die spreken met m'n ouders en die hebben het iedere dag over hetzelfde en ik weet niet of m'n ouders daar genoeg van hebben van dat herhalen, misschien zijn ze hetzelfde, maar er komt een moment dat je alles moet vergeten want tegenwoordig leeft men beter, of zo, maar het is niet altijd aangenaam maar steeds dezelfde dingen te herhalen, daar ga je aan voorbij, pases. Want zij hebben, behalve die dingen meegemaakt, daarna pues claro, de dood van m'n zus heeft ze flink aangegrepen, hun andere dochter, en dus is het beter als ze aan andere dingen denken. Ze hebben hun herinnering, maar ze moeten ook afleiding hebben.

H: De dochters, kennen die de geschiedenis van de grootouders?

L: No, ik denk dat het nog niet het juiste moment is dat ze die kennen, want ze zijn nog erg jong en bovendien zou het geen zin hebben. Het is nu voor Agueda belangrijk dat zij erbovenop komt, superarse ella misma, ik denk dat ze nu er zelf bovenop moet komen, want ze is zwaar getekend, want ze heeft geen moeder in zekere zin, en ik geloof dant het niet noodzakelijk is dat dit haar verteld wordt, niet op dit moment. Er moet wat meer tijd overheen gaan, de tijd moet er rijp voor zijn. Het is niet goed het haar uit te leggen, ik weet het niet, ik geloof dat het niet goed is. Later, op een bepaald moment kan het haar verteld worden, maar op dit moment heeft dat geen enkele zin. Wanneer de dochters ouder zijn zullen ze het begrijpen. Ze zijn nu op de leeftijd van spelen, en dat is de mooiste tijd, er blijft genoeg tijd over om het te weten, en nu is het nog niet nodig dat ze eraan denken wat ook hen zou kunnen overkomen omdat dit met anderen gebeurd is. Er zal een moment komen, maar nu is het nog niet nodig. Wat wil je nog meer.

H: Bijvoorbeeld, de seksualiteit, had men je daar iets van geleerd?

L: Si, in het begin uit een boek dat ik las, en later door erover te praten. Niet op school, maar thuis. Op school in die tijd leerden ze je hier niets over, en je weet er iets van omdat je iets ziet, aan je ouders vraagt hoe het in elkaar zit, maar meer niet. En in de loop der tijd ga je zelf iets meer begrijpen, maar niet zoals bijvoorbeeld nu dat de dochters in een boek lezen hoe een kind wordt gemaakt, zo niet, je was toen een poco mas tonta, wat onnozeler, dat zijn dingen die ik moet toegeven.

M'n dochters nu, zoals ze de films bekijken die mensen tegenwoordig maken, hoe ze de liefde bedrijven, het is allemaal veel natuurlijker, als ze soms hun vader naakt zien daar hebben

ze geen enkele belangstelling, pues bueno, de dochters zien hem en denken daar niet bij na. Ik heb bijvoorbeeld m'n ouders nooit zo gezien. Maar de dochters zien mij en hun vader naakt, en ik kan me nog herinneren dat ik voor het eerst ongesteld was en niet wist wat het was, ik was 10 en een half jaar, of 11, ik wist niets. maar mijn dochter zien iedere dag hoe ik me aankleed, ik denk dat dat de tijd is. Tegenwoordig gaat het allemaal niet meer zo verborgen als vroeger.

Maar we praatten er thuis wel over en ik stelde vragen en ze gaven me antwoord, voor zover ze dat wisten. Niet zoals nu dat er veel meer woorden voor gebruikt worden, maar toch.

En ik geloof ook dat ze nu veel sneller begrijpen, dan ik toen deed. Maar op school wordt er nog steeds niet over gesproken, en in mijn tijd gingen de jongens en de meisjes nog apart naar school, we wisten niets en stelden ons niets voor. Je wist toen met 15, 16 jaar wat kinderen van 12 jaar nu weten, zowel jongens als meisjes. Dat nu met 15, 16 jaar de liefde wordt bedreven, dat kwam toen niet voor. Het sprak bijvoorbeeld de mannen wel tot de verbeelding, maar het was allemaal veel vager, ze zagen niet zoals nu porno, en waren niet uit om het te proberen, in praktijk te brengen, probar. Het was volkomen anders toen.

Dat was het leven.

H: Hoe zie je de toekomst voor je dochters?

L: Ik probeer ze, ook omdat ik de kans niet heb gekregen, zoveel mogelijk te stimuleren om te studeren, stimuleren om pues, iets te bereiken, niet alleen maar om naar het land te gaan, maar iets meer. Want al ga je naar het land, dan zal je toch iets meer moeten weten en diploma's nodig hebben, maar ik zou het liever hebben wanneer ze een carrera volgen, een beroepsopleiding of een opleiding voor kantoor, waarmee men zich iedere dag kan verbeteren, in iets dat je leuk vindt, jezelf verbeteren iedere dag is net zo belangrijk als een carrière hebben. Maar het moet iets zijn dat ze leuk vinden, ik zal het ze niet opleggen, maar ze moeten het leuk vinden. Als je iets leuk vindt zal je zelf iedere dag proberen je te verbeteren, en het leven leuk vinden. En ze leren met gemak, en omdat ik de kans niet heb gekregen, er zal wel iets zijn dat ze leuk vinden, zoiets zal er wel zijn. En als dat niet zo is, hebben ze een goede vooropleiding gehad, en dat is ook belangrijk en in een opleiding zal je altijd iets vinden dat je bevalt.

H: Hun huwelijk is niet het belangrijkste voor je?

L: Ik moet je heel eerlijk zeggen, ik heb het er vaak met m'n man over gehad, dat, als ik een goede opleiding gehad zou hebben, of een goede baan, ik weet niet wat op dit moment, maar, bijvoorbeeld onderwijzeres, hoewel me dat helemaal niet leuk lijkt, maar goed, dan zou ik niet getrouwd zijn. Want, als ik er bijvoorbeeld aan denk, dat ik voor de dochters zou moeten stoppen met werken, ondanks het weinige dat ik doe, zou ik moeten stoppen, dan voelde ik me vervelend. Maar ik weet het niet, met een beroep zou ik misschien op dezelfde wijze getrouwd zijn, maar ik heb altijd gedacht als ik een beroep zou hebben met verantwoordelijkheid, dan zou ik dat niet opgeven om te trouwen. Ik zeg niet tegen ze dat ze niet moeten trouwen, als ze dat willen dan doen ze dat, maar als ik voor mezelf spreek, nee. Tot en met kinderen krijgen, wij hadden moeten wachten met kinderen krijgen want het was een slecht moment voor ons omdat we weinig geld hadden, dat zijn van die dingen die belangrijk zijn. Wij hadden net de gronden in Alcolea gekocht en hadden niet zoveel

geld, maar een echtpaar hoorde kinderen te hebben, als je wat waard bent hoor je een kind te hebben, begrijp je, en zonder kinderen zou je niet pudiendo zijn, potent. Dat was niet omdat ik ze leuk vond, natuurlijk vind ik ze nu wel leuk, maar dat is heel anders.

Maar wat ik altijd heb gezegd, als ik een beroep zou hebben, ik weet niet of ik zou trouwen, ik kan niet zeggen dat ik niet getrouwd zou zijn, misschien zou ik wel hetzelfde leven leiden als nu.

Met de vrijheid om te kiezen zou ik misschien dezelfde dingen gedaan hebben, maar toen moest ik trouwen, hoorde ik te trouwen, maar nu in een tijd met grotere onafhankelijkheid, zou ik het nooit doen.

H: Is het de invloed van de kerk voornamelijk geweest dat je je leven op deze wijze hebt ingericht?

L: Dat is niet noodzakelijk zo, ik heb bijvoorbeeld een paar vrienden die gaan nu trouwen, en ze zijn van mijn leeftijd. Zij ging hier vandaan, heeft gewerkt, en dus is het niet noodzakelijk dat.. het is afhankelijk van welke lijn een persoon volgt, dat is het, toen ook. Wat niet kon is dat je met een man omging en na vijf minuten met een ander, of enkele jaren, die dingen lagen toen anders. Nu kan je met iemand samen zijn en als het niet gaat uit elkaar gaan zonder dat op een of andere manier aan te kondigen. En dat is goed, deze jeugd.

Het is een praktijk die je ook moet leren.

Aan de ene kant betekent dit een grotere vrijheid, aan de andere kant is dat het niet. Wel omdat je zoveel jaren in dit aspect onderdrukt geleefd hebt, maar ik denk, niet iedereen doet het zo dat je maar met de een omgaat en meteen daarna met een ander, maar ik geloof in een lijn, een beetje meer rechts. Ik ben het er mee eens dat bijvoorbeeld iemand drie jaar met iemand omgaat en dat het niet gaat en dat je uit elkaar gaat, of als je geen kind wil hebben dat je abortus pleegt, wanneer mensen dat zo willen, dan vind ik dat normaal, dat zal ik niet bekritisieren, maar, veel jonge mensen van bijvoorbeeld 18 jaar, die al sedert hun 14e, 15e jaar verschillende dingen praktiseren, ik denk dat ze op een bepaalde leeftijd nergens meer lust toe hebben, dat ze heel gelaten worden. Ik zeg niet dat ze niets in praktijk mogen brengen, maar het is de wijze waarop ze alles uitproberen. Dat is mijn visie, misschien vinden anderen die ouderwets, ik veronderstel van wel.

H: De vrijheid na de dood van Franco is vooral een seksuele vrijheid geworden voor mannen, vrouwen als lustobject, geen waarschuwing voor de gevolgen van vrije liefde of andere manieren van vrijen etc.

L: Dat is het precies, en daarbij nog het risico van de aids. Ik zal bijvoorbeeld niet tegen m'n dochters zeggen dat ze niet mogen vrijen als ze 14, of 15, of 16 zijn, want als je het op een bepaald moment nodig vindt om het te proberen, en als het goed gaat, of als je ernaar verlangt, goed, maar je moet niet vergeten dat er nog andere dingen te doen zijn, zorgen dat je werk krijgt, een opleiding of een studie, want daarmee strek je de ander ook tot voordeel. Want omgekeerd, dat leidt nergens toe.

H: Hierover praat je wel eens met je dochters?

L: No, want ik denk dat ze op zekere leeftijd wel naar mij toe komen om te praten, want nu is het wel erg vroeg. Ik denk dat wanneer ze 12, 13, of 14 jaar zijn en op een leeftijd dat ze uitgaan, dat ze dan wel komen.

Hierna een babbel met de echtgenoot erbij over de melocotones en sulfaten, de markt in Holland, het milieu, de kernramp in Spanje. Over de drukke weekenden, met meer werk dan door de week in het huishouden, waarmee Manolo wel helpt. De onmogelijkheid om een week met vakantie te gaan vanwege het werk op het land en de beesten.

H: Politiek gezien, ben je rechts of links of niets?

L: Niets, niets.

Maria: onafhankelijk.

L: No, niets, politiek zegt me helemaal niets. Het zegt me niets omdat in de eerste plaats als iemand over politiek praat en wat hij zegt waar is omdat hij het ook in praktijk brengt, pues, dan geloof ik in die persoon. Maar als iemand een ding zegt, maar niet de praktijk erbij voegt, maar het zegt omdat hij die taak, functie heeft, die zegt me niets. Iemand die eerlijk politiek is die moeten zeggen, geloven en in praktijk brengen, en onderwijzen. Maar als ze van jasje wisselen, zoals we dat noemen, dan zegt die persoon me niets. Of hij rechts of links is, het zegt me niets. Als iemand bijvoorbeeld rechts is, maar dat ook altijd in praktijk brengt, is het hetzelfde als wanneer iemand die links is doet waarin hij gelooft, want ik denk dat dit gezonde mensen zijn. Maar zo niet, zeggen die mensen me helemaal niets. Ook al ben je het met een aantal dingen niet eens, als iemand gelooft in dat en dat en dat, en dat ook doet, al is hij rechts, dan lijkt hij me een interessante persoon.

H: Maar met wie ben je het meeste eens, met mensen van rechts of met mensen van links?

Maria: Met de arme mensen

L: Si, als je werkt zoals ik, moet je iedere dag vechten om je arbeidsplaats, werk voor anderen, eten, sociale rechten, asistencia, dat is een lijn die je volgt als je iedereen respecteert en dat is normaal. Dat meer mensen naar de universiteit kunnen gaan en de vrijheid die we sinds kort hebben dat alles zie ik hebben personen gedaan, o sea, ik beschouw me, claro, door m'n ouders beschouw ik mezelf meer aan hun kant, dat is logisch. Maar ik verdedig me niet door te zeggen dat ik meer van socialisten of comu... houd, nee, het zijn de personen. De personen op wie we gestemd hebben, voor mij, doen zij het op dit moment goed, maar dat is het. Ik zal nooit in een partij stappen, dat niet, want, het zijn de personen. Wat iemand zegt en doet en gelooft en in praktijk brengt en onderwijst, dat is belangrijk. Als bijvoorbeeld Comisiones Obreras of de UGT bijvoorbeeld zeggen, zoals de UGT gedaan heeft, dat we minder uren moeten werken en wel betaald moeten worden, dat er rusttijden zijn, dat is een logika waar ik het mee eens ben en natuurlijk ga je op die stemmen. En Comisiones werken in andere arbeidstakken, maar zoals bij ons in het bedrijf werken ze samen, en lijkt me UGT iets beter, dus daar stem je op, maar meer niet. Maar op dit moment zal ik in geen enkele partij stappen.

H: Op dit moment?

L: Ja, want wanneer er bijvoorbeeld problemen in de bedrijven zijn, dan is het beter dat je in een partij zit, omdat ze je dan helpen met advocaten tegen de ondernemers als het nodig is, dan is het noodzakelijk dat je een meerderheid vormt met bijvoorbeeld de UGT, dat je een massa wordt, dat je je verenigt met de anderen omdat je daarin gelooft, maar op dit moment niets.

H: Wat betekent voor jou de CNT?

L: No, niets. Geen van die zeggen me iets. Het zegt me wel iets, hoe moet ik dat zeggen, maar niet om me bij aan te sluiten, nee. Hetgeen ze zeggen en onderwijzen dat lijkt me heel goed, zoals m'n ouders, maar nee, op dit moment zegt het me niets. Misschien als je vertrekt en meer dingen ziet en het nodig vindt om een massa te worden dan wel, maar hier waar het leven hetzelfde blijft heb ik geen zin in die dingen te gaan, zo zie ik het tenminste. No, ik zie geen enkele noodzaak om dat nu te doen, het zegt me niets, zo eenvoudig ligt het.

H: Als je tussen verschillende syndikaten zou moeten kiezen, is er geen die meer je sympathie heeft dan een ander?

L: Pues, in werkelijkheid niet. Want toen we de konflikten in de fabriek hadden waren er Comisiones Obreras en UGT en UGT was in de meerderheid en ze hielpen ons allemaal min of meer gelijk, ze regelden onze betaling en legden alles goed uit, en hebben alles geregeld, ik heb er geen klachten over, nee. In de bedrijfstak, las empresas, waar ik werk zijn het voornamelijk de UGT en Comisiones die we kennen en die vechten voor de arbeiders. Het kan zijn dat op andere plaatsen het andere zijn, maar dat weet ik niet.

In de fabriek werkten we met 190 of 200, zoiets, bueno er waren vooral mensen van de UGT, die zaten in het comite van de UGT, en er was ook een comite de empresa van Comisiones, maar groter was de UGT. En iedereen zei wat haar goed leek, en alle normen die ze over het werk hadden leken me goed, dus naar hun. Als de anderen de meerderheid gehad zouden hebben, naar haar.

H: Heb jij ook meegedaan aan de bewaking van de fabriek?

L: No, no, dat trok me niet aan, mij vroegen ze niet. Er waren er die het leuk vinden, want je moet het ook leuk vinden, eso es.

H: En nu werk je in de andere fabriek?

L: Si.

H: Is het waar dat ze je daar hebben aangenomen voordat de andere fabriek gesloten werd?

L: Si, want ze zagen het aankomen dat de fabriek zou sluiten en ik zat al een maand zonder werk en toen waarschuwden ze me dat als hij op zou houden dat ik me moest melden, no, ik moest wachten tot de grote fabriek me ontslagen zou hebben, begrijp je, en met al de jaren dat ik al gewerkt had, bemiddelden ze bij die fabriek, en na al die jaren, ik moest een bepaalde periode wachten totdat ze alle papieren voor me geregeld hadden, want anders verlies je alle rechten en waarom zouden ze me de hoeveelheid, ze betaalden me niet slecht, dat niet, maar als je det 50.000 pesetas per maand te verdienen hebt gehad, en ze korten je 10.000 pesetas, die zal je op straat niet tegenkomen. Bueno, ik moest een maand wachten zonder werk, zodat ze de papieren voor me konden regelen, die hielden ook in het ontslag en alle bonussen en zo. En daar werd ik goedgekeurd en aan het werk aan de andere kant. En zij van Comisiones ook, hetzelfde. Bovendien is het werk hetzelfde en werken ze voor dezelfde bedrijven (de twee fabrieken, h.)

Nee, voor dezelfde huizen, dat is wat anders, de bazen zijn anderen, maar degenen, de grote bedrijven, die het werk leveren zijn dezelfde. En de salarissen zijn ook hetzelfde. Je begint voor een minimumloon in een bepaalde tak van het beroep en daarna geven de bazen je x pesetas voor iedere prenda die je meer aflevert. Als je het maximum van bijvoorbeeld tien prendas bereikt, dan zoals ik het begrijp, dan kom je in het basisloon

van de staat. Als je er 12 maakt, dan krijg je meer geld, en met meer prendas die je maakt, hebben zij een loon vastgesteld van wat je meer verdient. En dan is er nog een bonus die je krijgt als je meer gemaakt hebt. Dus eerst heb je het minimum, dan als je 10 prendas maakt het basisloon en daarna voor iedere prenda die je meer maakt krijg je dagelijks extra geld.

L: En jullie hebben een goede sociale verzekering?

L: Si, en allemaal.

H: Dus anders dan in de andere fabriek?

L: Dat is hetzelfde, voor mij was dat wel zo, en ik dacht voor de anderen ook. Na een bepaalde tijd werd ik vast in dienst genomen, dat ging niet met de kontrakten die ze nu hebben, want die bazen namen veel meer en vaker vrouwen aan om de werkloosheid te verminderen, en ik werd daar vast aangenomen met een arbeidskontraat en sociale verzekering, en het eerste deel van de sociale verzekering had ik al toen ik 15 jaar was en dat is nu nog steeds hetzelfde, voor mij alleen.

(ze weet niets van tijdelijke, 3 maandelijksse kontrakten van anderen die iedere drie maanden af konden lopen.)

Mijn cartilla is nog steeds hetzelfde. Ik weet van die andere problemen niets, ik heb ze niet gehad. Ik heb wel een eerste kontraat gehad voor drie maanden, toen voor zes maanden en nu voor een jaar, maar ze zullen me niet ontslaan, veronderstel ik. Ze kunnen het kontraat beeindigen, dat zullen ze niet doen, hombre claro, ze kunnen me ontslaan, ze kunnen me ontslaan, maar voor het moment, nee, want ik ben, hoe moet ik je dat zeggen, ik ben behoorlijk special, ik ben speciaal op dit moment en ik denk hier niet aan. Want een van de redenen waarom ze me in de nieuwe fabriek vroegen was om het speciale werk dat ik doe.

H: Maar ze hebben geen arbeidskontrakten voor onbepaalde tijd.

L: Vroeger wel, maar de regering..

H:.. de socialisten?

L: .. bueno, omdat de ondernemers geen werk wilden geven zijn ze met de driemaandelijksse kontrakten gekomen, maar dat zijn ze nu aan het veranderen. En dus kunnen ze iedere drie maanden het kontraat verlengen en nu gaan ze het zo veranderen dat je kontrakten van drie jaar krijgt, dan kun je drie jaar vast werken.

En dat doen ze, omdat de ondernemers anders steeds mensen voor drie maanden in dienst nemen, en dan naar andere plekken verhuizen waar de sociale zekerheid minder kost.

En op dit moment zijn ze bij ons ook veel mensen aan het wisselen, want ze kijken of het werk voldoende is om ze later voor vast aan te nemen.

Op den duur zal dit een oplossing zijn, want tegenwoordig als jonge mensen aan het werk gaan moeten ze, hoe zal ik het zeggen, een soort van cursus volgen en ze krijgen een papier, een certificaat als ze examen hebben gedaan, begrijp je en met dit certificaat kunnen ze niet anders dan haar in vaste dienst nemen. Dat is volledig anders.

Ahora, op dit moment is dit mijn probleem, want als ze me ontslaan, op dit moment zullen ze dat niet doen, dat is wat ik denk, maar dan zal het voor mij erg moeilijk worden om werk te vinden want ik heb geen enkel papier, ik heb vele jaren ervaring in dit beroep, maar ik heb geen enkel papier en zij die zo'n 15 jaar zijn die hebben geen enkele ervaring, maar die hebben het

papiertje, dat is de situatie nu. Maar de plekken waar ik nu werk, die kennen je van altijd, dus..

En ze hebben nu jongeren in dienst die misschien geen enkele ervaring hebben maar wel dit papier en ze moeten ze nog veel bij leren, maar iedere dag hebben ze wat meer ervaring, dus nemen ze ze aan om het papiertje, denk ik. Claro, zo is het, en zo zal het in ieder land zijn.

(Ik leg iets uit over de voorlopige diensttijd in Nederland en toen was het bandje vol.)

Lydia Oto Muñoz.

De dochter van María en José.

Opgenomen in hun huis in calle Monzón in juni 1990.

Vele gesprekken aan vooraf gegaan over vroeger, over gebruiksvoorwerpen die nu verdwenen zijn, een verloren cultuur. Met haar meegeweest naar het land van haar en haar man in Alcolea: grote rijstvelden. Terreinen die herverkaveld zijn door de overheid en verkocht tegen een afbetalingsregeling, waardoor armere bewoners ook grondbezitters kunnen zijn.

H: Hoe oud ben je.

L: 36.

H: Kun je iets over je jeugd vertellen, je schooltijd en zo?

L: Over m'n jeugd.. die is heel goed geweest.. Naar school ben ik vanaf dat je gaat, 4 jaar tot m'n 14e geweest.. dat was verplicht.. Met vrienden en vriendinnen ging het goed.. we waren in deze straat met veel jongens en meisjes van dezelfde leeftijd.. en we riepen elkaar als we naar school gingen.. We speelden heel veel. We hebben het heel goed gehad, en we hadden veel vrienden en vriendinnen. Het was anders dan vroeger, wij speelden heel veel. Hier in de straat, die er toen heel anders uitzag. Er liep toen een irrigatiekanaal langs, de huizen aan de overkant waren er toen nog niet, en daar liep een groot irrigatie kanaal, en in de zomer baadden we daar allemaal in, gingen we daar zwemmen. Er waren twee bruggetjes, en er stonden bomen. Er stond hier een vijgenboom en door het raam kon je de vijgen plukken. In de zomer als de vrouwen de was in het kanaal deden, want ze wasten in het kanaal, dan werd er bij de brug een soort van schot in het kanaal geplaatst en dan hadden we iets van een zwembad, waar we zwommen. De vaders die zorgden ervoor dat het kanaal altijd schoonbleef, want er dreef wel eens hout in of ander afval, en zij hielden het schoon. Het water was dus behoorlijk zuiver.. en wij baadden daar allemaal. We zijn er ook allemaal wel eens ingevallen. Onze moeders letten op ons en vaak moesten ze ons onder een brug vandaan vissen, want wij waren toen nog klein, een jaar of 4. En er kwamen ook veel mensen uit Cataluña, en wij gingen ook mee naar het land, als er alfal geraapt moest worden, dan gingen we heel vroeg. En we gingen ook zwemmen in de rivier. De rivier veranderde toen nog, dus soms bleven we hier, en andere keren gingen we de kant van Alcolea op. Daar kwamen ook de kinderen uit Alcolea en je raakte met ze bevriend, en fin. We vermaakten ons behoorlijk, en daarna weer terug naar school. In de zomer, er was in die tijd nog niet zoveel fruit, dan ging je met de alfal helpen, of suikerbieten esclarecer, schoonmaken.

Vanaf een jaar of 12, was dat. Voor die tijd speelde ik veel op straat, met poppen en zo, maar dat herinner je je slechter, want de dingen vanaf 12 jaar kun je je beter herinneren. En dan gingen we de ouders op het land helpen, of het fruit esclarecer. En om op te schieten kwamen vriendinnen helpen en dan gingen wij weer die ouders helpen. Want als er geirrigieerd werd kon je niet het land op en dan ging je naar ander land. Want het werk moest snel gedaan worden. We vertrokken dan al vroeg, om 6 uur 's morgens. En we hielden dan om tien uur op, want dan werd het te heet, want dit werk moet in de koelte gedaan worden, en als we hiermee

ophielden, gingen we baden in de rivier.

Dus we vermaakten ons heel veel.

M'n dochters kunnen zich niet voorstellen hoe het er hier heeft uitgezien, dat hier een irrigatiekanaal is geweest, en ook bij het kerkhof en daar was die behoorlijk diep. Al die straten hebben ze aangelegd toen ik 14 was, daarna zag het er dus heel anders uit. Want ze hebben de kranen in '70 aangelegd, dat was toen ze de straten maakten en ik was dus zo'n 14 jaar. En er stonden pruimenbomen, het was hier heel mooi. En verderop stond een chopra, de hele straat lag in de schaduw, het was er heel mooi. Ik heb nog foto's waarop m'n zus in het kanaal zwemt, ik zal je ze eens laten zien. Het was er behoorlijk diep, het water zou nu tot m'n middel komen. En we hadden toen geen badpakken he, we zwommen in een hemdje. Jongens en meisjes samen, we waren nog klein.

Op school niet, toen ik naar school ging, anders dan niet, gingen de mannen en de vrouwen apart. Toen ik naar school ging, je kent de school van Albalate, die was toen precies hetzelfde. De benedenverdieping was wat anders. De jongens en de meisjes gingen door een andere deur naarbinnen. De enige klas waar jongens en meisjes samenzaten was de eerste, als je vier jaar was, los parbulos. Daarna gingen de jongens naarboven, zij hadden meesters, en wij hadden juffrouwen. En spelen ging ook apart. Wij meisjes speelden aan de straatkant, de jongens aan de achterkant. Na de schooltijd deed je wel dingen samen, en het ging ook al meer veranderen, maar aparte klassen.

Maar je deed wel alles samen, ook naar het feest of uitgaan deed je met vrienden en vriendinnen.

Samen naar school etc.

Ik heb me goed geamuseerd, en je ging wel naar het land, maar je ging met z'n allen en dan was het leuk. We reisden niet zoals nu, maar niemand deed dat, dus was alles goed.

H: En de kerk?

L: Hetzelfde. We gingen naar de mis, alle zondagen en naar catechesatie, categismo, en daarna ter communie. Dat moesten we. En zondags naar de mis en behalve dat je moest, dat je er iets leerde was het ook een manier.. tegenwoordig gaan mensen samen tennissen of sporten, maar dat was er toen niet. En je organiseerde dan dat je met een paar vriendinnen 's morgens naar de mis ging, en daarna wandelen en dan 's middags naar de film. De moisen vertelde.. alle films.. de gewone films uit die tijd werden vertoond, zoals het Imperio Romano, die herinner ik me nog. Normale zaken dus, geen dingen over de kerk of zo. Iedere zondag hadden we film en de volgende dag weer naar school. Zo verliep ons leven, normaal.

H: Kun jij je iets van de hongerjaren herinneren?

L: Toen ik geboren werd waren m'n ouders al wat ouder en waren de hongerjaren al voorbij. De overvloed van nu bestond niet, maar ik heb altijd gewoon maaltijden gegeten. Honger, nee. Over het algemeen hadden we thuis alles, chocolade, en koekjes.. alles. En kleding, hetzelfde. Niet zoals nu dat je dertig jurken hebt of zo, maar drie of vier had m'n moeder wel voor ons gemaakt. Maar dat was ook nodig, want op de feesten van de kerk moest je je speciaal aankleden. Maar je had een door de weekse jurk, en een voor de zondag. Nee, ik heb geen armoede gezien met eten, of kleding of schoenen, nee. Niet in de overvloed van tegenwoordig.

En het scheelt ook dat we maar met twee kinderen thuis waren. Dat zie je nu ook nog, met eten niet, maar met extra uitgaven, dat kun je makkelijker doen met twee, dan wanneer je vier kinderen hebt.

Nee, ik heb ruim van alles gekregen, voor zover mogelijk.

H: Voor over mogelijk. Was het bijvoorbeeld mogelijk dat je naar de middelbare school ging?

L: Pues... dat is het enige wat ik niet heb kunnen doen, bijvoorbeeld studeren. Dat is een van de weinige dingen die ik nog had willen hebben, een carrera, een opleiding. Het was niet iets dat echt onmogelijk was... maar uiteindelijk was het niet mogelijk. Want de beurzen die er toen net zoals nu waren, die werden alleen verstrekt aan mensen die bij het regime hoorden, dit staat buiten kijf. Als je niet bij het regime behoorde, veronderstel ik, dat dat een veel grotere sacrificio, opoffering kostte. Misschien is 't tegenwoordig wat makkelijker, nu, tegenwoordig. Welke ouder ook zegt: 'ik wil dat m'n kinderen gaan studeren', ook al ben je tegen het bewind, dan kan dat, en wel makkelijker dan vroeger omdat er transportmiddelen zijn. Vroeger kon je niet iedere dag bijvoorbeeld naar Monzón gaan. Dan moest je ze intern op een school doen, gedurende een hele week en met een minimum van een trimester, het ging van trimester tot trimester. Bijvoorbeeld van september tot kerst kon je niet terug naar huis keren, dan moest je in Huesca blijven, intern op school. Zij die het konden betalen, met of zonder beurs, die deed het, de anderen werden aan hun lot overgelaten, al aire libre. Het was voor de ouders toch al een hele opoffering. Ik ben alle jaren naar school geweest, maar er zijn er genoeg die de jaren niet volmaakten, want die moesten de ouders helpen. Ik heb alle klassen wel afgemaakt, tot m'n 14e jaar. Dat was toen net als nu verplicht. En na m'n 14e zou ik intern in een centrum moeten, maar daar was geen geld voor. Er was geld voor school en eten en drinken, maar meer niet. Maar nu zou ik misschien wel kunnen gaan, iedere dag heen en weer naar Monzón, maar toen was dat nog niet. En m'n zus ook niet. Zij ging net als ik naar school en daarna ging ze meteen, er waren een paar vrouwen die in de confektie werkten, en zij ging ook naaien. En ik ging naar het land, tot er een meneer kwam, die ook uit Albalate kwam, en die begon iets als confektie, maar met leer. Hij was gespecialiseerd in leer, want om leer te naaien moet je sterker zijn, nietwaar. En daarna, ik was 15 of 16 jaar, toen ik daar bij hem begon te werken. En daarna, heb ik vele jaren, 8 jaar, in dezelfde werkplaats gewerkt, totdat deze man met pensioen ging. En na die 8 jaar, toen die meneer met pensioen ging, toen bestond die fabriek hier beneden al, en m'n zus werkte daar al. Ik niet want ik werkte in die andere en om te veranderen, het werk was zo anders. En ik woonde in dit huis totdat ik, totdat ik trouwde, totdat ik trouwde ging ik ook naar de fabriek, totdat ik werkloos werd. Toen ging ik in Alcolea wonen. Maar toen ik daar werkloos was, kwam die meneer van de andere fabriek, die riep ons bij zich en nam ons in dienst, en daarna trouwden we en alles. En daar heb ik 9 jaar gewerkt. 9 jaar heb ik daar gewerkt, en toen ze hem sloten had ik al werk in die andere, en ik zal daar blijven werken, als het kan, tot ik met pensioen ga.

H: Heb je zonder onderbreking gewerkt?

L: Nee, toen ik hier beneden ging werken was ik al getrouwd, maar

toen was m'n dochter al 2 jaar. Daarna kreeg ik Nieves en toen had ik drie maanden zwangerschapsverlof, het waren 90 dagen. Ja, drie maanden gaven ze je na de bevalling. Voor de bevalling niet.. als je zwangerschap niet zo goed zo goed verliep kon je met een bewijs van de dokter minder werken, maar dat was dus afhankelijk van de omstandigheden. En als alles goed ging rekende je ongeveer een week voor je bevalling uit, dat je niet meer hoefde te werken, maar er waren vrouwen die stopten met werken en de volgende dag bevielen. Maar vamos, een week voor die tijd kon je stoppen, en daarna had je drie maanden om de meisjes te verzorgen. Daarna laat ik ze thuis, ik had een schoonzusje dat jong was en dat hielp me ze te voeden op de goede tijden, en ik ging weer naar m'n werk. Toen ik van haar zwanger was, 't zelfde. Die ene week, en daarna nog drie maanden. Afhankelijk van de tijd, want als het vakantietijd was, dan had je tot 4 maanden, dat was dus afhankelijk van de tijd.

H: Hoe hebben jullie het met de kinderen gedaan, want je man werkte op het land, en jij in de fabriek?

L: In het begin hielp de grootmoeder. De grootmoeder, als ze opstond had ik de dingen al klaargemaakt, zodat ze ze hen kon geven, en m'n man hielp ook want die werkte op het land en daar zijn geen vaste uren, bijvoorbeeld met de oogst bij de een en dan bij de ander, daartussendoor had hij tijd en dan hielp m'n schoonzus ook nog mee. En toen Nieves twee jaar was ging ze naar de creche, en zij ook. En de creche had uren die aansloten op het werk. Als ik ze om half een ging halen had ik het eten al klaar en gaf ik ze te eten, en om half drie bracht ik ze weer, het was vlak bij huis dus veel tijd kostte dat niet en daar bleven ze tot ik klaar was.

De creche was niet duur en we betaalden per maand, iets van 1500 pesetas in het begin. Ik verdiende toen al een basisloon van 50 of meer. En daar bleven ze tot ze naar school gingen, neen het was niet duur. Want zou ik iemand thuisgenomen hebben om de kinderen te verzorgen, dan zou ik daaraan m'n hele salaris moeten uitgeven. Af en toe, is het goed, alleen al om het feit dat je je arbeidsplaats niet verliest, en nu heb je meer mogelijkheden, het is niet om rijk te worden, want dat is niet zo, maar heb je meer om over te beschikken. Ik ben gaan werken, we kochten de gronden, die etage hier in Albalate.

H: Ook met jouw geld?

L: Si, die hebben we gekocht toen we getrouwd waren begrijp je.

H: Je man alleen zou die niet gekocht kunnen hebben?

L: Als wij alleen van het land, los campos zouden hebben moeten leven, zoals menige andere familie, zonder mijn hulp.. zouden we iets meer gehad hebben, want iets meer (dan het bestaansminimum) heb je altijd, in ieder normaal gezin. Maar wat er gebeurt met de landarbeiders, maandelijks komt er een salaris binnen van 50, 60, 70 of 80 duizend pesetas, dat is wat je min of meer uitgeeft aan eten en aan de kleding van jou en je dochters, zo ongeveer, en dus als de oogsten slecht of goed of normaal, maar vooral slecht zijn, dan zijn de inkomsten van de oogst genoeg om de oogstkosten te dekken en blijft er weinig over, en nu kunnen we, ook met mucho sacrificio, opoffering, iets extras investeren, zoals bijvoorbeeld deze etage kopen. Deze kochten we toen zij zo'n 2 jaar was. En toen kochten we gelijktijdig een stuk land in

Alcolea, goed, en dat kunnen we alleen met de twee salarissen doen, dat ligt dan binnen de mogelijkheden, en daarom zal ik ook nooit ophouden met werken en zo gaat het goed met ons, want zo is het altijd, als er 2 salarissen in hetzelfde huis binnenkomen, kun je altijd wat meer doen. Dit is wat ik zal blijven doen.

H: Is dat ook een reden dat je man jou uitverkoren heeft, omdat je zo'n harde werkster bent?

L: Nee, of ik denk niet dat dat een reden is geweest.

Belangrijker is dat we ons toen meer begonnen te bewegen, omdat er meer transportmogelijkheden waren ging je meer om met jongens en meisjes uit andere dorpen, met jongens uit Belver of uit Alcolea. Als je elkaar aardig vond en verkering kreeg was het meer omdat je elkaar aardig vond, dan om het werk. Ik ging toen wel al uit werken, maar ik geloof dat het voor hem 't zelfde zou zijn als ik niet had gewerkt, je gaat dat pas later de voordelen van het werk zien, dan ga je er pas over praten.

Eerst wordt je verliefd, maar om verder te gaan, dat is een andere zaak.

H: En jij stelde ook je eisen?

L: Si. Hij werkte ook, net als ik. Maar veel mensen hielden op met werken, nou ja, veel. Sommigen hielden op met werken, maar als je ziet hoe de dingen lopen, dan komt er een moment dat het niet goed uitkomt om op te houden met werken. Je ziet dat je iets meer kan uitgeven en bovendien bevalt het werk me erg goed en wilde ik niet de baan verliezen die ik had en nu nu, omdat ik nog nooit thuis gebleven ben, en de kinderen kunnen zichzelf nu redden, ze kunnen zich wassen en aankleden en de haren kammen, ze zijn nu wat ouder, iedere dag worden ze wat ouder en ze zullen me steeds minder nodig hebben, en schoonmaken en het huishouden doen kun je op dezelfde manier doen, en behalve dat het economisch goed uitkomt dat ik werk, bevalt het me goed om buitenshuis te werken. Je bent in een omgeving met andere mensen aan het werk, dat is een stimulans, en het werk bevalt me bovendien goed, want iedere dag zijn er dingen die je perfectioneert, het is nooit hetzelfde, het zijn heel erg moderne dingen, weet je, in één woord: het bevalt me. Dat is het belangrijkste, het bevalt me.

H: Maar je hebt er dus altijd bij gewerkt?

L: Si, vanaf m'n 15e jaar begon ik, toen leerde die meneer me het beroep, en daarna begon ik te knippen, dat werd me ook geleerd, ik ging werken en leerde tezelfdertijd (patronen) knippen. En zo is het altijd geweest. Niet altijd, want toen ik veel kleiner was, alle vrouwen naaiden, buiten, in de straat, en ik, als ik begon te naaien dan had ik er al snel geen geduld meer voor. M'n vader zegt nog wel eens, vroeger. Maar later ga je het leuker vinden en ga je er wat mee verdienen.

H: Sedert wanneer verdien je geld.

L: In het begin betaalden ze ons niet, want ze leerden ons, dus ik denk vanaf m'n 16e, maar heel erg weinig, en het ging in etappes. Als je 18 jaar was verdiende je minder dan iemand van 25 jaar, pues si, in etappes, vanaf je 16e zo ongeveer.

H: Voor wie was het geld dat je verdiende?

L: Voor thuis, ik gaf het aan m'n moeder en zij kocht de dingen die nodig waren in huis, zoals de meubelen, of zo en voor

kleding, en zo.

Ik gaf al het geld aan m'n moeder, ze betaalden me per week, en m'n zus deed precies hetzelfde. En we hadden koeien en land, en we kochten niet zoveel dingen als nu. Want nu, zo'n grote markt. We kochten toen bijvoorbeeld geen meloenen in de maand mei, maar we wachtten tot het hun tijd was. Bueno, een serie dingen, omdat m'n moeder kippen had, pues, eieren, melk en omdat we aardappelen hadden, moesten we alleen het vlees kopen, net zoals nu. En toen met het geld kocht ze een laken voor de een, of een laken voor de ander, of een deken. En zo kwam onze uitzet min of meer tot stand.

H: Het was min of meer normaal dat men vanaf 14 jaar ging werken, niet langer naar school ging?

L: Er waren er wel die verder leerden, of omdat de ouders het konden betalen, of met een beurs. Maar het was een sacrificio, de studie, voor de ouders. Maar de meerderheid van je vriendinnen gingen niet meer naar school, misschien 2 of drie, maar we waren zo ongeveer gelijk. We gingen naar dezelfde werkplaatsen, en anderen gingen in een dienstje in Cataluña of Zaragoza.

Zij gingen niet zoals m'n moeder in een dienstje was, maar ze gingen meer naar daar waar de toeristen waren, in hotels, tijdelijk, en dat soort dingen. Maar voor m'n ouders was dat niet nodig, want we hadden allemaal te eten, voor caprichos zou dat nodig zijn, maar voor ons onderhoud niet. Maar er waren veel mensen, die ze ergens heen stuurden om te dienen, schoon te maken, of naar scholen om af te wassen of schoon te maken, en ook naar de huizen van de señoras die hier de zomer kwamen doorbrengen om schoon te maken. Maar om een dienstje te nemen, nee, zo behoeftig waren m'n ouders niet. Je hielp ze af en toe op het land, eten, en voor de andere dingen was daar het werk.

H: Praatten jullie hierover in huis, over de necesidades, de behoeften?

L: Claro, ik herinner me dat ik van alles wilde hebben, als je 14 jaar bent wil je alles wat er maar is, en toen zeiden m'n ouders dat dat niet kon. Je eet wat er van het land komt en je kleepte je, zonder luxe, ook omdat die niet bestond. En daarna kwamen al vrij snel de ateliers en ging ik werken.

H: Maar van jongs af aan hadden jullie je verantwoordelijkheden thuis en wisten jullie..

L: Ah, si, si.. Als ik bijvoorbeeld m'n ouders om kleding vroeg, dan zeiden ze: 'je moet wachten tot na de opbrengst van de suikerbietenoogst,' of 'je moet wachten totdat ze ons deze maand de melk betaald hebben,' of zoiets, 'en dan zullen we zien of er iets over blijft om daaraan te besteden'. Er was geen andere oplossing dan het zo te doen, maar ze vertelden hoe de zaken ervoor stonden. Als er te eten was, konden we allemaal eten, was er niets, dan aten we geen van allen. Dat werd allemaal openlijk gedaan, er waren geen geheimen voor ons. No, no, alles wat er in huis was wisten we, zo was het en niet anders. Er was geen gebrek, maar ik had bijvoorbeeld vriendinnen die graag uitgingen en m'n ouders hielden daar niet van, dus, ging ik niet uit. Ik bleef thuis en het leefde gewoon voort, como te sirve, zoals het zich aandient, zoals het je goeddukt (?) Ik ging gewoon uit werken, in de zomer hadden we vakantie, en dan gingen we met ons allen van het atelier, gingen we naar Sevilla, naar San

Sebastian, naar Madrid, o sea, zo reisde je, vier of vijf dagen met vakantie, zoals je wilde. No sé, zo was het leven..

H: Om die reizen te kunnen maken moest je om geld aan je ouders vragen?

L: Si, er waren bijvoorbeeld excursies naar Sevilla van een week en toen zei ik tegen m'n vader, geef me geld om op reis te gaan, o si, pues, zie je, ik heb daarvoor zoveel geld nodig, en m'n vader, ik veronderstel dat ze ook weer niet zoveel verdienden, maar als m'n vader het zich op zo'n moment kon permiteren, gaf hij me geld en liet me gaan, y eso punto.

H: Dus eerst ging al het geld dat je verdiende naar de familie, en als er wat overbleef..

L: Exacto, ik ging wanneer ik kon gaan en dan was het: 'hier heb je het geld.' Totdat ik trouwde heb ik steeds m'n salaris afgedragen, aan hun. En had ik wat nodig dan vroeg ik erom, voor dit, of voor dat. Maar altijd aan hen, nooit hield ik geld voor mezelf. Dat was ook goed, want zij leerden me altijd, jazerker is dat goed, ik droeg bijvoorbeeld m'n geld af en m'n vader zei: 'de tal cosa y todo, alles is voor iedereen'. En toen voor m'n zus, van de twee salarissen die we verdienden dingen werden gekocht, want zij trouwde eerder dan ik, we ontvingen altijd hetzelfde, er was geen onderscheid tussen de een of de ander, we waren allemaal gelijk. Allebei op onze eigen plaats, maar alles was gelijk, si. Zo ging het altijd, je hield geen extra geld voor jezelf, maar altijd aan je ouders, die het beheerden en die je vroeg of ze je iets gaven als je op een bepaald moment iets moest betalen of zo, en verder niets.

H: En als er bijvoorbeeld problemen waren vertelden ze jullie dat?

L: Si, altijd. Ik herinner me dat ze zeiden, nu kan het niet, want nu moeten we de contributie betalen, of moeten we een stuk grond beplanten, we moesten altijd voor het land contributie betalen, we moesten het betalen. Todo, alles in huis was van ons tweeën, er werd verdeeld over ons tweeën en verder niets, no, no, no, de individualidad nada, niets individueels. Alles was voor iedereen, totdat ik trouwde. Toen was alles voor m'n man en mij, en voor de dochters nu, eso fué.

H: Wat betekent de kerk voor jou?

L: De kerk. Dat is een zaak binnen datgeen ze je leren, van naar school gaan en praktiseren, want als je naar school gaat practicas, praktiseer je, heb je er veel meer mee te maken, vooral in die jaren, je moest wel communie afleggen, bijvoorbeeld moest ik dat doen. En omdat je veel praktiseert ben je behoorlijk gelovig. Bovendien, in die tijd, doe je het, het is als een norm, no. Zelfs nu nog als je in Alcolea el corpus ziet, wanneer ze met het altaar door de straten trekken, je moet maar eens komen om dat te zien, want hier in Albalate bestaat dat niet meer, vele jaren al, en bovendien is het verschillend. Want, toen ik net getrouwd was, herinner ik me dat ik dat gezien heb toen ze de eerste communie deden en in Albalate had ik dat zo nooit gezien en in Alcolea doen ze dat nog steeds. Bueno, toen de grote feesten van de kerk plaatsvonden, wel, ik ben praktiserend, niet iedere zondag, maar de zondagen dat ik thuis geen werk heb, bueno, als je praktiserend bent is het al om het simpele feit dat

je je mooi maakt om naar de mis te gaan, begrijp je. Maar tegenwoordig heb je veel meer kleren om te wassen, veel meer kleren om te strijken voor de maandag, veel meer dingen om voor te bereiden, pues, zijn er veel zondagen, behalve de feestdagen, die veel mooier zijn, de mis is veel mooier, zoals bijvoorbeeld semana santa, en nu el corpus van de communies, bueno, op al die feestdagen van de kerk, wanneer ze de mis veel groter houden, behalve, de zondagen dat ik werk heb, maar op de feestdagen wel, want.. (onderbreking.)

H: De kerk heeft voor jou dus een betekenis, een waarde? Want aan een kant heb je het geloof, aan de andere kant de kerk. Voor jou is dat hetzelfde?

L: No, het is zoals ik je al zei, wanneer je klein bent moet je op school de rozenkrans bidden(?), je moet bidden als je binnenkomt en als je weggaat, dat zijn allemaal dingen die je bijblijven, die je tekenen, die je meeneemt. Dus zijn er dingen, en vooral in de dorpen, die je neemt als een rajataula (?), begrijp je. Wat er gebeurt, jazeker ze gaan naar de mis, maar het zijn meer de ouderen dan de jongeren, begrijp je, en tegenwoordig zie ik het ook niet meer als een verplichting om zondag te gaan, want het kan gebeuren dat je geen van je vriendinnen bij de mis aantreft als je naar de kerk gaat. Luego, zoals ik al zei, heb je de feesten, en dat is een andere zaak, en verder niet. Verder heeft die, op het moment, geen andere betekenis.

H: En de cura is voor jou..

L: Si, dat is iemand die je kent in het dorp zoals je de onderwijzer kent, of ieder ander, en op het moment dat je een vraag hebt, met alle respect geeft hij je antwoord. Bueno, het is een persoon zoals ieder ander die geen cura is.

H: Hij is ook niet iemand van wie je een afkeer hebt?

L: No, op dit moment niet. Nee, want ik had bijvoorbeeld een goede relatie met de moisen die in Albalate was, ik weet niet of je over hem hebt horen praten?

H: Degene die kort geleden overleden is?

L: Esto, als je die gezien had. Hij ging mee naar de film en gaf je altijd raad als je erom vroeg, hij was een hele normale man. Degene die we in dit dorp hebben, met hem in Alcolea bijvoorbeeld, heb ik geen enkele relatie. Ik zeg hem goeiedag, en wanneer hij me naar de meisjes vraagt, die nu catechisme doen en hij is daar blij over, en we praten dan, hij volgens zijn opvoeding, maar hij in zijn huis en ik in het mijne. Als hij iets nodig heeft, kan hij komen, en als ik iets nodig heb kan ik naar hem toe gaan, want.. in deze relatie niets van afkeer of haat of zo, no. Het is meer een relatie zoals wij nu met elkaar praten, over van alles, maar meer niet.

H. De kerk is voor jou iets dat bestaat, zoals de school bestaat? Zeg ik het zo goed?

L: Si, het is iets wat gewoon bestaat en waarvoor je op bepaalde momenten iets moet doen, en verder niet.

H: Hebben jullie ook over de geschiedenis van de ouders gesproken thuis?

L: Wat hij te zeggen heeft, zijn dingen die behoorlijk bitter

zijn, zoals we dat zeggen. We gaven de voorkeur aan andere dingen om over te spreken. Om te zeggen van dit of dat, no, liever niet dit type conversatie, want ik veronderstel dat we er toch niets aan kunnen doen, eso, het is niet dat het me niet interesseerde, maar ik vond het niet aangenaam. Ik zeg het simpel, want het neemt de ziel, el alma, zoals hij zegt, makkelijk in beslag, recoge, je ziet het op die plaats of op een ander gebeuren, overall, maar met de jouwen, dat is een andere zaak. En ik geloof niet dat noch mijn vader dit graag wilde, dat alles vertellen, want het leven is veel plezieriger, hij ziet het veel gelukkiger, alegre, en er wordt wel eens iets gezegd, pero no, dat bevalt me niet, noch wil ik er iets over horen, hier ga ik aan voorbij, de esto paso.

H: Erover praten wil je niet?

L: No, want een heleboel mensen zijn ouder geworden en het leven gaat verder en veel mensen zijn anders gaan denken, no. Nee, ik denk niet dat het aangenaam is, nee, niet aangenaam maar er moet niet over gesproken worden, en met ons is er niet over gepraat.

H: Maar je kent hun geschiedenis wel?

L: Si, dat zeker wel, maar niet om verder over te praten of iets te doen. Dat is een gesloten geest, un mente cerrado, het is gebeurd en laten we vooruit gaan en niet terugkijken wat er in het verleden, la memoria, gebeurd is, in de herinnering leeft.

H: Vanaf wanneer ken je de geschiedenis van je ouders zo ongeveer?

L: Ik weet het niet, waarschijnlijk toen ik 15 of 16 jaar was, toen was het toen m'n ooms ruzie kregen met m'n moeder om de gronden en die dingen, en het was toen dat ik hoorde wat er gebeurd was, toen vernam ik het. Maar ik wil niet om het een noch het ander dat m'n moeder me er iets over vertelt. Ze voelde zich, ze voelt zich nu beter maar in het begin na de dood van m'n zus, ze voelt zich nu beter en de dochter is nu wat ouder. Je moet vergeten, vergeten niet, maar vergeten, o sea, het leven gaat nu makkelijker voorbij, want het leven is makkelijker geworden, en dat is de werkelijkheid, en hier is het waar je moet zijn.

H: Vind je het gelukkig om niet in het dorp te wonen? Je kent die geschiedenis, je kent de mensen.

(Einde kant 1, onderbreking)

L: Ja, datgene wat m'n ouders me verteld hebben, maar wat er gebeurt is dit. Je denkt, bueno, je bent nu op een moment dat, wat er gebeurd is is lang geleden, en daar is het, je moet het niet vergeten, maar je moet het ook niet herhalen, er niet iedere dag opnieuw over beginnen. Zoals veel mensen, die bijvoorbeeld uit Frankrijk komen en die spreken met m'n ouders en die hebben het iedere dag over hetzelfde en ik weet niet of m'n ouders daar genoeg van hebben van dat herhalen, misschien zijn ze hetzelfde, maar er komt een moment dat je alles moet vergeten want tegenwoordig leeft men beter, of zo, maar het is niet altijd aangenaam maar steeds dezelfde dingen te herhalen, daar ga je aan voorbij, pases. Want zij hebben, behalve die dingen meegemaakt, daarna pues claro, de dood van m'n zus heeft ze flink aangegrepen, hun andere dochter, en dus is het beter als ze aan andere dingen denken. Ze hebben hun herinnering, maar ze moeten ook afleiding hebben.

H: De dochters, kennen die de geschiedenis van de grootouders?

L: No, ik denk dat het nog niet het juiste moment is dat ze die kennen, want ze zijn nog erg jong en bovendien zou het geen zin hebben. Het is nu voor Agueda belangrijk dat zij erbovenop komt, superarse ella misma, ik denk dat ze nu er zelf bovenop moet komen, want ze is zwaar getekend, want ze heeft geen moeder in zekere zin, en ik geloof dat het niet noodzakelijk is dat dit haar verteld wordt, niet op dit moment. Er moet wat meer tijd overheen gaan, de tijd moet er rijp voor zijn. Het is niet goed het haar uit te leggen, ik weet het niet, ik geloof dat het niet goed is. Later, op een bepaald moment kan het haar verteld worden, maar op dit moment heeft dat geen enkele zin. Wanneer de dochters ouder zijn zullen ze het begrijpen. Ze zijn nu op de leeftijd van spelen, en dat is de mooiste tijd, er blijft genoeg tijd over om het te weten, en nu is het nog niet nodig dat ze eraan denken wat ook hen zou kunnen overkomen omdat dit met anderen gebeurd is. Er zal een moment komen, maar nu is het nog niet nodig. Wat wil je nog meer.

H: Bijvoorbeeld, de seksualiteit, had men je daar iets van geleerd?

L: Si, in het begin uit een boek dat ik las, en later door erover te praten. Niet op school, maar thuis. Op school in die tijd leerden ze je hier niets over, en je weet er iets van omdat je iets ziet, aan je ouders vraagt hoe het in elkaar zit, maar meer niet. En in de loop der tijd ga je zelf iets meer begrijpen, maar niet zoals bijvoorbeeld nu dat de dochters in een boek lezen hoe een kind wordt gemaakt, zo niet, je was toen een poco mas tonta, wat onnozeler, dat zijn dingen die ik moet toegeven.

M'n dochters nu, zoals ze de films bekijken die mensen tegenwoordig maken, hoe ze de liefde bedrijven, het is allemaal veel natuurlijker, als ze soms hun vader naakt zien daar hebben ze geen enkele belangstelling, pues bueno, de dochters zien hem en denken daar niet bij na. Ik heb bijvoorbeeld m'n ouders nooit zo gezien. Maar de dochters zien mij en hun vader naakt, en ik kan me nog herinneren dat ik voor het eerst ongesteld was en niet wist wat het was, ik was 10 en een half jaar, of 11, ik wist niets. maar mijn dochter zien iedere dag hoe ik me aankleed, ik denk dat dat de tijd is. Tegenwoordig gaat het allemaal niet meer zo verborgen als vroeger.

Maar we praatten er thuis wel over en ik stelde vragen en ze gaven me antwoord, voor zover ze dat wisten. Niet zoals nu dat er veel meer woorden voor gebruikt worden, maar toch.

En ik geloof ook dat ze nu veel sneller begrijpen, dan ik toen deed. Maar op school wordt er nog steeds niet over gesproken, en in mijn tijd gingen de jongens en de meisjes nog apart naar school, we wisten niets en stelden ons niets voor. Je wist toen met 15, 16 jaar wat kinderen van 12 jaar nu weten, zowel jongens als meisjes. Dat nu met 15, 16 jaar de liefde wordt bedreven, dat kwam toen niet voor. Het sprak bijvoorbeeld de mannen wel tot de verbeelding, maar het was allemaal veel vager, ze zagen niet zoals nu porno, en waren niet uit om het te proberen, in praktijk te brengen, probar. Het was volkomen anders toen.

Dat was het leven.

H: Hoe zie je de toekomst voor je dochters?

L: Ik probeer ze, ook omdat ik de kans niet heb gekregen, zoveel

mogelijk te stimuleren om te studeren, stimuleren om pues, iets te bereiken, niet alleen maar om naar het land te gaan, maar iets meer. Want al ga je naar het land, dan zal je toch iets meer moeten weten en diploma's nodig hebben, maar ik zou het liever hebben wanneer ze een carrera volgen, een beroepsopleiding of een opleiding voor kantoor, waarmee men zich iedere dag kan verbeteren, in iets dat je leuk vindt, jezelf verbeteren iedere dag is net zo belangrijk als een carrière hebben. Maar het moet iets zijn dat ze leuk vinden, ik zal het ze niet opleggen, maar ze moeten het leuk vinden. Als je iets leuk vindt zal je zelf iedere dag proberen je te verbeteren, en het leven leuk vinden. En ze leren met gemak, en omdat ik de kans niet heb gekregen, er zal wel iets zijn dat ze leuk vinden, zo iets zal er wel zijn. En als dat niet zo is, hebben ze een goede vooropleiding gehad, en dat is ook belangrijk en in een opleiding zal je altijd iets vinden dat je bevalt.

H: Hun huwelijk is niet het belangrijkste voor je?

L: Ik moet je heel eerlijk zeggen, ik heb het er vaak met m'n man over gehad, dat, als ik een goede opleiding gehad zou hebben, of een goede baan, ik weet niet wat op dit moment, maar, bijvoorbeeld onderwijzeres, hoewel me dat helemaal niet leuk lijkt, maar goed, dan zou ik niet getrouwd zijn. Want, als ik er bijvoorbeeld aan denk, dat ik voor de dochters zou moeten stoppen met werken, ondanks het weinige dat ik doe, zou ik moeten stoppen, dan voelde ik me vervelend. Maar ik weet het niet, met een beroep zou ik misschien op dezelfde wijze getrouwd zijn, maar ik heb altijd gedacht als ik een beroep zou hebben met verantwoordelijkheid, dan zou ik dat niet opgeven om te trouwen. Ik zeg niet tegen ze dat ze niet moeten trouwen, als ze dat willen dan doen ze dat, maar als ik voor mezelf spreek, nee. Tot en met kinderen krijgen, wij hadden moeten wachten met kinderen krijgen want het was een slecht moment voor ons omdat we weinig geld hadden, dat zijn van die dingen die belangrijk zijn. Wij hadden net de gronden in Alcolea gekocht en hadden niet zoveel geld, maar een echtpaar hoorde kinderen te hebben, als je wat waard bent hoor je een kind te hebben, begrijp je, en zonder kinderen zou je niet pudiendo zijn, potent. Dat was niet omdat ik ze leuk vond, natuurlijk vind ik ze nu wel leuk, maar dat is heel anders.

Maar wat ik altijd heb gezegd, als ik een beroep zou hebben, ik weet niet of ik zou trouwen, ik kan niet zeggen dat ik niet getrouwd zou zijn, misschien zou ik wel hetzelfde leven leiden als nu.

Met de vrijheid om te kiezen zou ik misschien dezelfde dingen gedaan hebben, maar toen moest ik trouwen, hoorde ik te trouwen, maar nu in een tijd met grotere onafhankelijkheid, zou ik het nooit doen.

H: Is het de invloed van de kerk voornamelijk geweest dat je je leven op deze wijze hebt ingericht?

L: Dat is niet noodzakelijk zo, ik heb bijvoorbeeld een paar vrienden die gaan nu trouwen, en ze zijn van mijn leeftijd. Zij ging hier vandaan, heeft gewerkt, en dus is het niet noodzakelijk dat.. het is afhankelijk van welke lijn een persoon volgt, dat is het, toen ook. Wat niet kon is dat je met een man omging en na vijf minuten met een ander, of enkele jaren, die dingen lagen toen anders. Nu kan je met iemand samen zijn en als het niet gaat

uit elkaar gaan zonder dat op een of andere manier aan te kondigen. En dat is goed, deze jeugd.

Het is een praktijk die je ook moet leren.

Aan de ene kant betekent dit een grotere vrijheid, aan de andere kant is dat het niet. Wel omdat je zoveel jaren in dit aspect onderdrukt geleefd hebt, maar ik denk, niet iedereen doet het zo dat je maar met de een omgaat en meteen daarna met een ander, maar ik geloof in een lijn, een beetje meer rechts. Ik ben het er mee eens dat bijvoorbeeld iemand drie jaar met iemand omgaat en dat het niet gaat en dat je uit elkaar gaat, of als je geen kind wil hebben dat je abortus pleegt, wanneer mensen dat zo willen, dan vind ik dat normaal, dat zal ik niet bekritisieren, maar, veel jonge mensen van bijvoorbeeld 18 jaar, die al sedert hun 14e, 15e jaar verschillende dingen praktiseren, ik denk dat ze op een bepaalde leeftijd nergens meer lust toe hebben, dat ze heel gelaten worden. Ik zeg niet dat ze niets in praktijk mogen brengen, maar het is de wijze waarop ze alles uitproberen. Dat is mijn visie, misschien vinden anderen die ouderwets, ik veronderstel van wel.

H: De vrijheid na de dood van Franco is vooral een seksuele vrijheid geworden voor mannen, vrouwen als lustobject, geen waarschuwing voor de gevolgen van vrije liefde of andere manieren van vrijen etc.

L: Dat is het precies, en daarbij nog het risico van de aids. Ik zal bijvoorbeeld niet tegen m'n dochters zeggen dat ze niet mogen vrijen als ze 14, of 15, of 16 zijn, want als je het op een bepaald moment nodig vindt om het te proberen, en als het goed gaat, of als je ernaar verlangt, goed, maar je moet niet vergeten dat er nog andere dingen te doen zijn, zorgen dat je werk krijgt, een opleiding of een studie, want daarmee strek je de ander ook tot voordeel. Want omgekeerd, dat leidt nergens toe.

H: Hierover praat je wel eens met je dochters?

L: No, want ik denk dat ze op zekere leeftijd wel naar mij toe komen om te praten, want nu is het wel erg vroeg. Ik denk dat wanneer ze 12, 13, of 14 jaar zijn en op een leeftijd dat ze uitgaan, dat ze dan wel komen.

Hierna een babbel met de echtgenoot erbij over de melocotones en sulfaten, de markt in Holland, het milieu, de kernramp in Spanje. Over de drukke weekenden, met meer werk dan door de week in het huishouden, waarmee Manolo wel helpt. De onmogelijkheid om een week met vakantie te gaan vanwege het werk op het land en de beesten.

H: Politiek gezien, ben je rechts of links of niets?

L: Niets, niets.

Maria: onafhankelijk.

L: No, niets, politiek zegt me helemaal niets. Het zegt me niets omdat in de eerste plaats als iemand over politiek praat en wat hij zegt waar is omdat hij het ook in praktijk brengt, pues, dan geloof ik in die persoon. Maar als iemand een ding zegt, maar niet de praktijk erbij voegt, maar het zegt omdat hij die taak, functie heeft, die zegt me niets. Iemand die eerlijk politiek is die moeten zeggen, geloven en in praktijk brengen, en onderwijzen. Maar als ze van jasje wisselen, zoals we dat noemen, dan zegt die persoon me niets. Of hij rechts of links is, het

zegt me niets. Als iemand bijvoorbeeld rechts is, maar dat ook altijd in praktijk brengt, is het hetzelfde als wanneer iemand die links is doet waarin hij gelooft, want ik denk dat dit gezonde mensen zijn. Maar zo niet, zeggen die mensen me helemaal niets. Ook al ben je het met een aantal dingen niet eens, als iemand gelooft in dat en dat en dat, en dat ook doet, al is hij rechts, dan lijkt hij me een interessante persoon.

H: Maar met wie ben je het meeste eens, met mensen van rechts of met mensen van links?

Maria: Met de arme mensen

L: Si, als je werkt zoals ik, moet je iedere dag vechten om je arbeidsplaats, werk voor anderen, eten, sociale rechten, asistencia, dat is een lijn die je volgt als je iedereen respecteert en dat is normaal. Dat meer mensen naar de universiteit kunnen gaan en de vrijheid die we sinds kort hebben dat alles zie ik hebben personen gedaan, o sea, ik beschouw me, claro, door m'n ouders beschouw ik mezelf meer aan hun kant, dat is logisch. Maar ik verdedig me niet door te zeggen dat ik meer van socialisten of comu.. houd, nee, het zijn de personen. De personen op wie we gestemd hebben, voor mij, doen zij het op dit moment goed, maar dat is het. Ik zal nooit in een partij stappen, dat niet, want, het zijn de personen. Wat iemand zegt en doet en gelooft en in praktijk brengt en onderwijst, dat is belangrijk. Als bijvoorbeeld Comisiones Obreras of de UGT bijvoorbeeld zeggen, zoals de UGT gedaan heeft, dat we minder uren moeten werken en wel betaald moeten worden, dat er rusttijden zijn, dat is een logika waar ik het mee eens ben en natuurlijk ga je op die stemmen. En Comisiones werken in andere arbeidstakken, maar zoals bij ons in het bedrijf werken ze samen, en lijkt me UGT iets beter, dus daar stem je op, maar meer niet. Maar op dit moment zal ik in geen enkele partij stappen.

H: Op dit moment?

L: Ja, want wanneer er bijvoorbeeld problemen in de bedrijven zijn, dan is het beter dat je in een partij zit, omdat ze je dan helpen met advocaten tegen de ondernemers als het nodig is, dan is het noodzakelijk dat je een meerderheid vormt met bijvoorbeeld de UGT, dat je een massa wordt, dat je je verenigt met de anderen omdat je daarin gelooft, maar op dit moment niets.

H: Wat betekent voor jou de CNT?

L: No, niets. Geen van die zeggen me iets. Het zegt me wel iets, hoe moet ik dat zeggen, maar niet om me bij aan te sluiten, nee. Hetgeen ze zeggen en onderwijzen dat lijkt me heel goed, zoals m'n ouders, maar nee, op dit moment zegt het me niets. Misschien als je vertrekt en meer dingen ziet en het nodig vindt om een massa te worden dan wel, maar hier waar het leven hetzelfde blijft heb ik geen zin in die dingen te gaan, zo zie ik het tenminste. No, ik zie geen enkele noodzaak om dat nu te doen, het zegt me niets, zo eenvoudig ligt het.

H: Als je tussen verschillende syndikaten zou moeten kiezen, is er geen die meer je sympathie heeft dan een ander?

L: Pues, in werkelijkheid niet. Want toen we de conflicten in de fabriek hadden waren er Comisiones Obreras en UGT en UGT was in de meerderheid en ze hielpen ons allemaal min of meer gelijk, ze regelden onze betaling en legden alles goed uit, en hebben alles

geregeld, ik heb er geen klachten over, nee. In de bedrijftak, las empresas, waar ik werk zijn het voornamelijk de UGT en Comisiones die we kennen en die vechten voor de arbeiders. Het kan zijn dat op andere plaatsen het andere zijn, maar dat weet ik niet.

In de fabriek werkten we met 190 of 200, zoiets, bueno er waren vooral mensen van de UGT, die zaten in het comite van de UGT, en er was ook een comite de empresa van Comisiones, maar groter was de UGT. En iedereen zei wat haar goed leek, en alle normen die ze over het werk hadden leken me goed, dus naar hun. Als de anderen de meerderheid gehad zouden hebben, naar haar.

H: Heb jij ook meegedaan aan de bewaking van de fabriek?

L: No, no, dat trok me niet aan, mij vroegen ze niet. Er waren er die het leuk vinden, want je moet het ook leuk vinden, eso es.

H: En nu werk je in de andere fabriek?

L: Si.

H: Is het waar dat ze je daar hebben aangenomen voordat de andere fabriek gesloten werd?

L: Si, want ze zagen het aankomen dat de fabriek zou sluiten en ik zat al een maand zonder werk en toen waarschuwden ze me dat als hij op zou houden dat ik me moest melden, no, ik moest wachten tot de grote fabriek me ontslagen zou hebben, begrijp je, en met al de jaren dat ik al gewerkt had, bemiddelden ze bij die fabriek, en na al die jaren, ik moest een bepaalde periode wachten totdat ze alle papieren voor me geregeld hadden, want anders verlies je alle rechten en waarom zouden ze me de hoeveelheid, ze betaalden me niet slecht, dat niet, maar als je det 50.000 pesetas per maand te verdienen hebt gehad, en ze korten je 10.000 pesetas, die zal je op straat niet tegenkomen. Bueno, ik moest een maand wachten zonder werk, zodat ze de papieren voor me konden regelen, die hielden ook in het ontslag en alle bonussen en zo. En daar werd ik goedgekeurd en aan het werk aan de andere kant. En zij van Comisiones ook, hetzelfde. Bovendien is het werk hetzelfde en werken ze voor dezelfde bedrijven (de twee fabrieken, h.)

Nee, voor dezelfde huizen, dat is wat anders, de bazen zijn anderen, maar degenen, de grote bedrijven, die het werk leveren zijn dezelfde. En de salarissen zijn ook hetzelfde. Je begint voor een minimumloon in een bepaalde tak van het beroep en daarna geven de bazen je x pesetas voor iedere prenda die je meer aflevert. Als je het maximum van bijvoorbeeld tien prendas bereikt, dan zoals ik het begrijp, dan kom je in het basisloon van de staat. Als je er 12 maakt, dan krijg je meer geld, en met meer prendas die je maakt, hebben zij een loon vastgesteld van wat je meer verdient. En dan is er nog een bonus die je krijgt als je meer gemaakt hebt. Dus eerst heb je het minimum, dan als je 10 prendas maakt het basisloon en daarna voor iedere prenda die je meer maakt krijg je dagelijks extra geld.

L: En jullie hebben een goede sociale verzekering?

L: Si, en allemaal.

H: Dus anders dan in de andere fabriek?

L: Dat is hetzelfde, voor mij was dat wel zo, en ik dacht voor de anderen ook. Na een bepaalde tijd werd ik vast in dienst genomen,

dat ging niet met de kontrakten die ze nu hebben, want die bazen namen veel meer en vaker vrouwen aan om de werkloosheid te verminderen, en ik werd daar vast aangenomen met een arbeidskontraakt en sociale verzekering, en het eerste deel van de sociale verzekering had ik al toen ik 15 jaar was en dat is nu nog steeds hetzelfde, voor mij alleen.

(ze weet niets van tijdelijke, 3 maandelijksse kontrakten van anderen die iedere drie maanden af konden lopen.)

Mijn cartilla is nog steeds hetzelfde. Ik weet van die andere problemen niets, ik heb ze niet gehad. Ik heb wel een eerste kontraakt gehad voor drie maanden, toen voor zes maanden en nu voor een jaar, maar ze zullen me niet ontslaan, veronderstel ik. Ze kunnen het kontraakt beeindigen, dat zullen ze niet doen, hombre claro, ze kunnen me ontslaan, ze kunnen me ontslaan, maar voor het moment, nee, want ik ben, hoe moet ik je dat zeggen, ik ben behoorlijk special, ik ben speciaal op dit moment en ik denk hier niet aan. Want een van de redenen waarom ze me in de nieuwe fabriek vroegen was om het speciale werk dat ik doe.

H: Maar ze hebben geen arbeidskontrakten voor onbepaalde tijd.

L: Vroeger wel, maar de regering..

H:.. de socialisten?

L: .. bueno, omdat de ondernemers geen werk wilden geven zijn ze met de driemaandelijksse kontrakten gekomen, maar dat zijn ze nu aan het veranderen. En dus kunnen ze iedere drie maanden het kontraakt verlengen en nu gaan ze het zo veranderen dat je kontrakten van drie jaar krijgt, dan kun je drie jaar vast werken.

En dat doen ze, omdat de ondernemers anders steeds mensen voor drie maanden in dienst nemen, en dan naar andere plekken verhuizen waar de sociale zekerheid minder kost.

En op dit moment zijn ze bij ons ook veel mensen aan het wisselen, want ze kijken of het werk voldoende is om ze later voor vast aan te nemen.

Op den duur zal dit een oplossing zijn, want tegenwoordig als jonge mensen aan het werk gaan moeten ze, hoe zal ik het zeggen, een soort van cursus volgen en ze krijgen een papier, een certificaat als ze examen hebben gedaan, begrijp je en met dit certificaat kunnen ze niet anders dan haar in vaste dienst nemen. Dat is volledig anders.

Ahora, op dit moment is dit mijn probleem, want als ze me ontslaan, op dit moment zullen ze dat niet doen, dat is wat ik denk, maar dan zal het voor mij erg moeilijk worden om werk te vinden want ik heb geen enkel papier, ik heb vele jaren ervaring in dit beroep, maar ik heb geen enkel papier en zij die zo'n 15 jaar zijn die hebben geen enkele ervaring, maar die hebben het papiertje, dat is de situatie nu. Maar de plekken waar ik nu werk, die kennen je van altijd, dus..

En ze hebben nu jongeren in dienst die misschien geen enkele ervaring hebben maar wel dit papier en ze moeten ze nog veel bij leren, maar iedere dag hebben ze wat meer ervaring, dus nemen ze ze aan om het papiertje, denk ik. Claro, zo is het, en zo zal het in ieder land zijn.

(Ik leg iets uit over de voorlopige dienstdtijd in Nederland en toen was het bandje vol.)

van de staat. Als je er 12 maakt, dan krijg je meer geld, en met meer prendas die je maakt, hebben zij een loon vastgesteld van wat je meer verdient. En dan is er nog een bonus die je krijgt als je meer gemaakt hebt. Dus eerst heb je het minimum, dan als je 10 prendas maakt het basisloon en daarna voor iedere prenda die je meer maakt krijg je dagelijks extra geld.

L: En jullie hebben een goede sociale verzekering?

L: Si, en allemaal.

H: Dus anders dan in de andere fabriek?

L: Dat is hetzelfde, voor mij was dat wel zo, en ik dacht voor de anderen ook. Na een bepaalde tijd werd ik vast in dienst genomen, dat ging niet met de kontrakten die ze nu hebben, want die bazen namen veel meer en vaker vrouwen aan om de werkloosheid te verminderen, en ik werd daar vast aangenomen met een arbeidskontraakt en sociale verzekering, en het eerste deel van de sociale verzekering had ik al toen ik 15 jaar was en dat is nu nog steeds hetzelfde, voor mij alleen.

(ze weet niets van tijdelijke, 3 maandelijke kontrakten van anderen die iedere drie maanden af konden lopen.)

Mijn cartilla is nog steeds hetzelfde. Ik weet van die andere problemen niets, ik heb ze niet gehad. Ik heb wel een eerste kontraakt gehad voor drie maanden, toen voor zes maanden en nu voor een jaar, maar ze zullen me niet ontslaan, veronderstel ik. Ze kunnen het kontraakt beëindigen, dat zullen ze niet doen, hombre claro, ze kunnen me ontslaan, ze kunnen me ontslaan, maar voor het moment, nee, want ik ben, hoe moet ik je dat zeggen, ik ben behoorlijk special, ik ben speciaal op dit moment en ik denk hier niet aan. Want een van de redenen waarom ze me in de nieuwe fabriek vroegen was om het speciale werk dat ik doe.

H: Maar ze hebben geen arbeidskontrakten voor onbepaalde tijd.

L: Vroeger wel, maar de regering..

H:.. de socialisten?

L: .. bueno, omdat de ondernemers geen werk wilden geven zijn ze met de driemaandelijke kontrakten gekomen, maar dat zijn ze nu aan het veranderen. En dus kunnen ze iedere drie maanden het kontraakt verlengen en nu gaan ze het zo veranderen dat je kontrakten van drie jaar krijgt, dan kun je drie jaar vast werken.

En dat doen ze, omdat de ondernemers anders steeds mensen voor drie maanden in dienst nemen, en dan naar andere plekken verhuizen waar de sociale zekerheid minder kost.

En op dit moment zijn ze bij ons ook veel mensen aan het wisselen, want ze kijken of het werk voldoende is om ze later voor vast aan te nemen.

Op den duur zal dit een oplossing zijn, want tegenwoordig als jonge mensen aan het werk gaan moeten ze, hoe zal ik het zeggen, een soort van cursus volgen en ze krijgen een papier, een certificaat als ze examen hebben gedaan, begrijp je en met dit certificaat kunnen ze niet anders dan haar in vaste dienst nemen. Dat is volledig anders.

Ahora, op dit moment is dit mijn probleem, want als ze me ontslaan, op dit moment zullen ze dat niet doen, dat is wat ik denk, maar dan zal het voor mij erg moeilijk worden om werk te vinden want ik heb geen enkel papier, ik heb vele jaren ervaring in dit beroep, maar ik heb geen enkel papier en zij die zo'n 15 jaar zijn die hebben geen enkele ervaring, maar die hebben het